

LUTHERSK KIRKETIDENDE

1863-2013

150ÅR

LEDER: PREST OG VENN

ARTIKLER OG INNLEGG

FOLKEKIRKE?
TID FOR OPPBRUDD
LED OSS IKKE INN I FRISTELSE
GRÅDIGHET OG VIRKELIGHET
KIRKEN TRENGER PRESTER SOM
LEDERE!
PRESTESTREIK
- HELDIGVIS EN ILLUSJON, ELLER?

NYHET

NYTT VISITASREGLEMENT
FASTSATT AV BISPEMØTET

JUBILEUM

ANGAAENDE PRESTERNES
SELVKOMMUNION

SØNDAGSTEKSTEN

PALMESØNDAG
SKJÆRTORS DAG
LANGFREDAG

PREST OG VENN

Kan en prest ha et naturlig og godt vennskapsforhold til en hun samtidig har sjelesørgeriske samtaler med? Kan en lege være venn med pasientene sine? Hvor nært eller fjernt må en lærer stå i forhold til egne elever? I en tid da vennskapsforhold løftes opp som et av de aller viktigste kjennetegn på det gode liv, blir det viktig for mange yrkesgrupper å sortere sine ulike roller. Både sjelesorgfaget og profesjonsetikken har hatt sitt å si om disse spørsmålene. Det har vært vanlig å betone den *asymmetrien* som ligger i en profesjonell relasjon. Det betyr at *ansvaret* og *maktforholdet* i relasjonen ikke er likt fordelt.

Som prest, lege eller lærer har jeg et profesjonsansvar, og det bærer jeg alene. Taushetsplikten bærer jeg alene. Ansvaret for mine egne følelser bærer jeg alene. Samtidig er dette et spørsmål

som både teologistudenten og presten i tjeneste er opptatt av. Er jeg avskåret fra et likeverdig og gjensidig vennskapsforhold med mennesker jeg har vært eller er prest for? De som lever i relativt små og oversiktlige lokalsamfunn, vil gjerne kunne oppleve at en streng avsondring mellom private og profesjonelle relasjoner leder ut i en utålelig ensomhet.

Jeg synes det er et urimelig krav at en profesjonell relasjon skal utelukke vennskap:

- For det første er det slik at vi i et lokalsamfunn med et vidt nettverk av bekjensker med nødvendighet vil måtte forholde oss til de samme menneskene, men med ulike roller. Dem du forrettet barnedåp for på

søndag, møter du igjen på dugnad i idrettslaget neste helg. Eller motsatt: Dem du fant tonen med på den lokale kaféen lørdag formiddag, fikk i neste runde lyst til å spørre deg om du kunne være deres vigselsprest. En lokal prest kan i liten grad velge hvem hun vil være prest for. Selv har jeg gravlagt min egen far, viet min egen bror, døpt mine egne barn og forrettet kirkelige handlinger for mennesker som enten allerede har vært eller senere har blitt mine venner. Det er ikke farlig, og jeg unner alle prester et sosialt liv.

- For det andre skal utdanning og bevisstgjøring om egen profesjonsrolle bidra til å beskytte både profesjonsutøvelsen og vennskapet mot skadelig eller uhensiktsmessig sammenblanding. Det vil være situasjoner der rollene må

snakkes om og avklares på nytt, med utgangspunkt i det aktuelle behov. Det kan være behov for å avklare når vi snakker om hva. En venn eller søster fortjener en like samvittighetsfull og alvorlig prest i dåpssamtalen, som en ukjent gjør det. Et ukjent par til vigselssamtale fortjener en like stor grad av imøtekommenhet og interesse, som et vennepar ville fått.

De sosiale medier i sin alminnelighet og Facebook spesielt har satt sitt preg på vennebegrepet. Å få en venneforespørsel i 2012 betyr ikke det samme som det gjorde i 1980. Å bli venn på Facebook betyr å bli innlemmet i et fellesskap der du selv kan variere graden av engasjement og for-

Kan en prest ha et naturlig og godt vennskapsforhold til en hun samtidig har sjelesørgeriske samtaler med?

pliktelse, men hvor du likevel blir regnet som venn – helt til du eventuelt blir slettet. Mange yrkesutøvere vil av gode grunner reservere seg mot å inngå i et slikt vennsamfunn med mennesker de har en profesjonell hjelperrolle eller lederrolle overfor. I noen yrker finnes det klare retningslinjer for dette. Derfor blir det også stadig aktualisert hvordan en prest på best mulig måte kan forvalte både profesjonsrolle og vennskap gjennom sin eventuelle Facebook-konto. En viktig huskeregel må være at vi ikke kan forutsette at andre skiller mellom våre offentlige, pastorale ytringer og våre mer personlige rapporter. Det er både slitsomt og skadelig for en prest å måtte levere jevnlig dementier og modifieringer av egne tweets eller oppdateringer på Facebook. På den annen side har også mange prester lært å bruke sosiale medier som konstruktive informasjonskanaler og event-verktøy.

Jesus gjør en tydelig vending når han definerer sitt forhold til disiplene i Joh 15. Han vil ikke lenger beskrive sitt forhold til disiplene primært som et forhold mellom en herre og hans tjenere. I stedet kaller han disiplene for venner. Men når Jesus benevner disiplene som venner, gjør han ingen ytterligere utvelgelse i tillegg til den som allerede er gjort. Alle hans etterfølgere er samtidig hans venner. Dette vennskapet har sitt fundament i den frie utvekslingen som finner sted mellom dem, Jesus har delt alt med dem; han er i

ferd med å gi sitt liv for dem. De får dele alt med ham i et gjensidig livsfellesskap. Det betyr at han innvier dem i sitt eget univers på en ny og spesiell måte; han gjør seg mer gjennomsiiktig og sårbar enn en herre noen gang ville gjort. Denne uforbeholdne hengivelsen hører Jesus til. Jeg håper jeg slipper å gi mitt liv for vennene mine. Jeg vil heller ikke eksponere all min sårbarhet i ethvert vennskapsforhold. Jeg er ikke og skal heller ikke være som Jesus.

Jesu fulle og hele menneskelighet gjør ham på sett og vis likeverdig med oss, så rart det enn kan høres ut. Likevel er det ikke et helt vanlig kompisforhold Jesus beskriver. Hvordan hadde det tatt seg ut om jeg sa til min beste kamerat at han

At Jesus er min venn,
betyr neppe at forholdet
mellom oss er symmetrisk
i ett og alt.

kunne være min venn så lenge han gjorde det jeg befalte ham? At Jesus er min venn, betyr neppe at forholdet mellom oss er symmetrisk i ett og alt. Slik er det heller ikke når jeg går til min lege, som jeg for øvrig betrakter som en venn, eller når noen kommer til meg som prest. Vi inngår i forhold som både er likeverdige og samtidig asymmetriske. Men asymmetri i en profesjonell relasjon utelukker ikke gjensidighet eller ulike grader av vennskap.

.....
SJOR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

FOLKEKIRKE?

AV BJØRN SANDVIK
BJ.SANDVIK@C2I.NET

FOLKEKIRKE – HVOR LENGE?

”Folket selv har forkastet folkekirken!”

Så ubarmhjertig realistisk uttalte han seg, kirkepresidenten i Basel, Sveits. For i løpet av 40 år har den reformerte kirke i denne byen mistet 2/3 av sine medlemmer! Mens det på 1970-tallet ble sett som ”normalt” at flertallet av borgerne i den vakre byen ved Rhinen tilhørte den reformerte kirke, er i dag over halvparten av befolkningen ”konfesjonsløs”; de tilhører ikke noen kirke. ”Vi befinner oss midt i en strømhvirvel som fører oss fra folkekirken til en frivillighetskirke.” Slik beskriver kirkepresidenten situasjonen i sin by.

Sveits er sterkt sekularisert; kulturen er mindre preget av kirke og kristendom enn før. I en bok om de reformerte kirkers framtid beskrives hovedtrekkene i denne utviklingen slik: De nære bånd mellom kirkene og kulturlivet er blitt løst (for eksempel skole- og utdanningssystem). En ser en økende individualisering og privatisering; det har dannet seg nye familie- og livsstilmønstre og endrede verdioppfatninger. Kirkene har også fått konkurrenter på livssynsmarkedet, og konfesjonsløshet er sosialt akseptert.

Dette er trender som en finner i de fleste europeiske land. I Tyskland har den evangeliske kirke i 2006 utarbeidet en grundig utredning om de kirkelige framtidsperspektiver. Tittelen på skriften er optimistisk: ”Frihetens kirke” (”Kirche der Freiheit”). Men framtidsutsiktene er ikke uten videre særlig lyse: Etter nøkterne prognoser, basert på kirkelig statistikk, befolkningens alderssammensetning, fødsels- og dødstill, vil de evan-

geliske kirker i 2030 ha mistet en tredel av sine medlemmer og halvparten av inntektene.

FOLKEKIRKE I NORGE – SELVSAGT?

I 1988 utga Presteforeningen en artikkelsamling med tittelen ”Folkekirke, status og strategier”. Ingen av oss som var bidragsytere, satte spørsmålsteget ved Den norske kirkes status som folkekirke, den gang også statskirke. I Norge har vi ganske enkelt regnet med at Den norske kirke omfatter det store flertall av folket, noe som er en forutsetning for at en skal kunne bruke begrepet folkekirke som nå også er kommet inn i Grunnloven.

Men det er urealistisk å tro at den utvikling en ser i andre land i Europa, ikke skulle gjøre seg gjeldende i vårt land. Et noe sensasjonspreget presseoppslag i november 2012 omtaler en undersøkelse fra TNSGallup, som forteller at oppslutningen om det kristne livssyn har sunket sterkt siden en tilsvarende undersøkelse for 4 år siden. For 50 år siden lærte vi at ca. 96 % tilhørte vår kirke! Men det måtte alltid tilføyes at ingen visste nøyaktig hvor mange som var kirkemedlemmer. Vi hadde jo ikke noe medlemsregister! Det fikk vi først i 1999, etter at en hadde arbeidet med saken siden 1985. Det har vært uro omkring registeret. I forbindelse med kirkevalgene i 2009 ble det for første gang sendt ut valgkort til alle som sto oppført som medlemmer, og det viste seg at det var en god del feilregistreringer. I dag kan en regne med at registeret er noenlunde korrekt, og etter hvert som årene går, regner en med at feil kan oppdages og lukes ut. Et problem er at

registrering av dåp ennå ikke foretas korrekt i alle menigheter, noe som skyldes manglende rutiner og kunnskap hos personellet.

Stiftelsen Kirkeforskning KIFO utgir hvert år "Tilstandsrapport for Den norske kirke" der aktuell kirkestatistikk blir lagt fram. I rapporten for 2012 finnes en tabell over kirkemedlemskap i årene 2005–2011 (Tabell 40, side 81). Ved utgangen av 2011 hadde Den norske kirke 3.832.697 medlemmer, som utgjorde 76,9 % av befolkningen. I 2005 var tallene 3.938.723, det vil si 84,9 %. På 7 år er altså antall kirkemedlemmer sunket med over 100.000, prosentandelen av befolkningen sunket med om lag 8. Prosentandelen synker i første rekke på grunn av innvandring og sterkere flerkulturelle innslag i befolkningen. Dette er særlig tydelig i Oslo bispedømme der andelen nå er 59,6 %. Både Hamar, Møre og Nord-Hålogaland ligger over 85 %. Tallet på utmeldinger i vårt land ligger vanligvis mellom 7.000 og 10.000.

"GLIPPER DET FOR FOLKEKIRKEN?"

En viktig, men lite påaktet faktor er at barn av foreldre som er kirkemedlemmer, og som ikke blir døpt, etter kirke-loven blir regnet som "tilhørende" til de fyller 18 år. Da blir de automatisk utmeldt. Det ser ut til at det nå er et økende antall kirkemedlemmer som ikke doper barna sine. Hittil har kirken ikke skjendet dette fenomenet noen oppmerksomhet. Det er derfor av stor betydning at Asbjørn Salthe som er sokneprest i Kampen menighet i Stavanger, har lagt fram en mastergradsavhandling ved Misjonshøgskolen, som omhandler dette. Avhandlingen har den megetsigende tittelen "Glipper det for folkekirken?". Bispedømmerådet oppfordret ham til å "forske på tall fra kirkelig statistikk", og det er fortjenstfullt at såkalte "tørre tall" blir gjort gjenstand for studier innenfor praktisk teologi. Salthe konsentrerte seg om 3 menigheter i Stavanger.

Interessant er hans innledende analyse av oppslutningen om Den norske kirke (s 8 ff). Han peker først på økende innvandring, i hovedsak av mennesker som ikke tilhører kirken, noe som medfører at prosentallet på kirkemedlemmer i forhold til hele befolkningen synker. Videre førte

"vasking" av medlemsregisteret til at mennesker som feilaktig var oppført som medlemmer, er blitt strøket. Så har en de direkte utmeldinger. Viktigst er likevel det Salthe kaller "biologisk avskalling". Dersom en ikke makter å beholde fødselsoverskudd i kirken, ved at det døpes flere enn det dør, vil medlemstallene synke. Salthe peker på at dette i vår tid synes å utgjøre størsteparten av kirkens tilbakegang, og at en her opplever en akselererende utvikling!

Han refererer en statistikk for Stavanger bispedømme over oppslutningen om dåp av barn som ved fødselen hører inn under kirken, fordi deres foreldre er medlemmer. Denne viser at i 2011 ble 60 % av barna døpt, mens prosenten i 2002 var 92. Tallene er usikre for 2010 og 2011, men dersom en holder de to siste årene utenfor og bare tar årene 2002 til 2009, har dåpsprosenten for Stavanger bispedømme på 9 år falt med 5 prosentpoeng, fra 92 til 87 %.

I de 3 menighetene Salthe har undersøkt, falt oppslutningen om dåp blant kirkemedlemmer med 12 prosentpoeng i tiden 1998 til 2010, fra 94 % til 82 %. Det betyr 0,86 prosentpoeng pr. år. Dersom denne trenden fortsetter, vil en prognose for utviklingen fram til 2025 tilsa til 69 % av barna tilhørende kirken blir døpt. Av hele årskullet utgjorde de døde i 1996 77 %, i 2010 65 %. For 2025 tilsier prognosen at de døde vil utgjøre 52 % av dem som fødes dette året.

Disse tallene er sannsynligvis for høye da oppslutningen om konfirmasjonen og kirkelig brudevielse blant kirkemedlemmer har vært synkende. Det er grunn til å tro at de som ikke er kirkelig konfirmert, ikke vil døpe sine barn. Dette forsterker den synkende tendensen, og en kan anta at i 2025 vil 60 % av de barna som tilhører Den norske kirke bli døpt, noe som betyr langt mindre enn 50 % av det samlede årskull (Salthe s 56).

Dersom en bruker begrepet "folkekirke" om en kirke som omfatter flertallet av befolkningen, slik det er vanlig, vil denne definisjonen etter Salthes prognose ikke være korrekt i 2025. Da vil majoriteten av folket ikke lenger være tilsluttet Den norske kirke. Da er folkekirken stille og rolig

blitt avviklet! Det har ikke skjedd etter noe vedtak i Stortinget, heller ikke som følge av en utmeldingsbølge. Avviklingen vil da i det store og hele ha skjedd innenfra, ved biologisk avskalling fordi gamle generasjoner har falt fra, og nye generasjoner ikke blitt lagt til. Den norske kirke vil fremdeles være det største kristne trossamfunnet, men bruken av begrepet "folkekirke" kan være diskutabelt.

DE "TILHØRIGE" - EN UTFORDRING FOR KIRKEN.

Det har vært påfallende liten oppmerksomhet om fenomenet at kirkemedlemmer ikke døper barna sine. Noen foreldre ønsker at deres barn skal velge selv om det vil bli døpt. Det er usikkert om de er orientert om at en som ikke er døpt, blir regnet som "tilhørig" fram til vedkommende er 18 år, men blir så automatisk utmeldt. Kategorien "tilhørig" er et problem, både statistisk og teologisk. Er de medlemmer, eller er de ikke? Vi har jo alltid hevdet at dåpen er inngangen til kirken! Når et barn er født, får foreldre gjerne et hyggelig brev med innbydelse til dåp; ja, i noen menigheter får de besøk av en representant for menigheten. Men oppfølgingen av dem som ikke blir døpt, er tilfeldig. Både døpte og "tilhørig" får de fleste steder innbydelse til konfirmasjon, oftest uten informasjon om at de som ikke er døpt, blir utmeldt noen år senere. I informasjonsfolderen "Konfirmasjon 2013" fra Kirkerådet gis det opplysninger om at mange blir døpt i løpet av konfirmanttiden, men det sies ikke noe om at dåp også er forutsetning for senere kirkemedlemskap. At konfirmasjonen er noe av en nøkkel til vår kirkes framtid, kan framfor alt svenskene fortelle.

De udøpte "tilhørig" utgjør i dag ca. 144.000. Det foreligger ikke eksakt kunnskap om hvordan dette tallet kommer til å endres i kommende år, selv om en sikkert kunne stille opp troverdige prognoser. I Salthes materiale var tendensen økende fra år til år. Spørsmålet er om dette er en generell tendens i hele landet, eller om utviklingen er annerledes i andre deler av Norge. Medlemsregisteret gir oss i dag muligheten til å finne tall om dette, og dette framstår i dag som

en viktig utfordring. Vi trenger i Norge å bli mer bevisstgjort om dåp og medlemskap.

Noen stikkprøver fra medlemsregisteret viser at tendensen i Salthes materiale ikke bare er å finne i Stavanger. Vi har undersøkt tallene fra 5 menigheter for årene 2000, 2005 og 2010. Etter råd fra det sentrale register er navnene anonymisert.

I medlemsregisteret skilles det mellom de døpte, som kalles medlemmer, og de udøpte "tilhørig". Tallene nedenfor viser antall fødte de angitte år, og forholdet mellom de to gruppene.

Menighet i Oslo Vest, i Oslo domprosti

Født 2000:

22 medlemmer, 20 tilhørig, totalt 42.

Født 2005:

25 medlemmer, 11 tilhørig, totalt 36.

Født 2010:

49 medlemmer, 33 tilhørig, totalt 82.

Menighet i Oslo Øst, i Østre Ake Prosti

Født 2000:

36 medlemmer, 20 tilhørig, totalt 56.

Født 2005:

46 medlemmer, 10 tilhørig, totalt 56.

Født 2010:

40 medlemmer, 41 tilhørig, totalt 81.

Hamar bispedømme.

Tettsted, i Sør-Østerdal prosti.

Født 2000:

40 medlemmer, 5 tilhørig, totalt 45.

Født 2005:

41 medlemmer, 2 tilhørig, totalt 43.

Født 2010:

23 medlemmer, 7 tilhørig, totalt 30.

Møre bispedømme

Landsogn, i Indre Nordmøre prosti.

Født 2000:

30 medlemmer, 0 tilhørig, 30 totalt.

Født 2005:

22 medlemmer, 0 tilhørig, 22 totalt.

Født 2010:

19 medlemmer, 1 tilhørig, 20 totalt.

Sør Hålogaland.

Bymenighet, i Bodø domprosti,

Født 2000:

75 medlemmer, 9 tilhørig, totalt 84.

Født 2005:

60 medlemmer, 8 tilhørig, totalt 68.

Født 2010:

56 medlemmer, 24 tilhørig, totalt 80.

Disse tallene viser at antallet "tilhørig" er økende, mest dramatisk i menigheten i Oslo Øst der mindre enn halvparten av dem som ble født i 2010, er blitt døpt. Selv om en tar forbehold om mangelfull registrering, er dette bemerkelsesverdig. Også i Oslo Vest utgjør de udøpte 40 % i 2010. I byen Bodø oppviser ser en den samme økende tendens fram mot året 2010, med 30 % "tilhørig". Tallene fra tettstedet i Sør-Østerdal viser sterk økning, til over 20 % udøpte. I en typisk landsmenighet på Indre Nordmøre er bildet et helt annet. Her døper så å si alle kirke-medlemmer barna sine!

Dette samsvarer med erfaringene fra andre land. Det er i byer og tettsteder oppslutningen om kirken går tilbake. Når nå mange kirkemedlemmer velger ikke å døpe sine barn, er det et tegn på at bevisstheten om å tilhøre kirke og menighet er svekket. I landsmenigheter er følelse av tilhørighet sterkere. De kristne tradisjonene betyr mer i et samfunn mindre preget av flytting og innvandring.

NYE TILTAK OG STRATEGIER.

Tallenes tale må tas alvorlig. Sekulariseringen vil bli mer og mer merkelig i vårt folk, som over alt i Europa. Selv om flere mennesker forkaster eller mister kontakten med kirken, vil den lutherske kirke forbli det største kristne trossamfunnet i Norge. En kan ha forskjellige meninger om at en nå ser slutten på den såkalte "konstantinske" æra, med staten som garant og aktør i kirken. Men kirkens visjon og arbeidsprogram står fast, uavhengig av status.

En må ikke henfalle til en slags negativ skjebnetro. Prognoser slår ikke alltid til. At antallet kirkekonfirmanter har steget de siste tre årene, kan kanskje tas som tegn på at Norge er et

"annerledesland" også på dette område. Likevel er kan det være påkrevet med bevisstgjøring og mentalitetsendring i vår kirke, på samme måte som på Kontinentet.

Når det gjelder den voksende gruppen av tilhørende som en dag automatisk går ut av kirken, vil jeg fremheve følgende.

1. Informasjon.

Det er mye som tyder på at mange foreldre ikke oversker konsekvensen av at de ikke døper sine barn. Kunnskapen om at det i dag eksisterer et medlemsregister, og at en enten er medlem av kirken eller ikke, er kanskje enda ikke blitt allment kjent. At kirken er et trossamfunn og ikke en del av statsforvaltningen, er noe ikke alle har reflektert over.

Noen foreldre har reagert negativt på at deres barn hører inn under kirken til de er 18 år, selv om de ikke er døpt. De må informeres om at de eventuelt må melde barnet ut.

2. De "tilhørig" som målgruppe.

Hvordan kan menighetene bevisst planlegge tiltak for og med de udøpte? En har jo endret begrepet "dåpsopplæring" til trosopplæring, men har en drøftet hvordan er kan inkludere dem som ikke er døpt? Det sendes gjerne to brev med innbydelse til utdeling av 4-årsbok, til de døde og de "tilhørig", men hva med tiltak for de andre aldersgruppene? Informasjonsbrosjyren om trosopplæring framhever at reformen gjelder alle døde. Hva så med de andre?

3. Bredere forståelse av dåpen.

Vi er vant til at vi enten har barsedåp – det vil si dåp at småbarn – og voksendåp. Mens en nå gir nattverd til barn i følge med foreldre, så å si uavhengig av alder, har vi ikke tatt opp spørsmålet om hvordan vi kan forkynne om dåp og til dåp for større barn. Mange steder kommer foreldre med barn til populære tiltak som babysang eller barnesang. Får de høre at det ikke er "for sent" å døpe et barn som er over den første spedbarnsalderen, og finnes det velegnet skriftlig materiale beregnet på denne foreldregruppen? Den store sveitsiske teolog Karl Barth var mot-

stander av ”babydåp”, men en overbevist tilhenger av barnedåp, dåp av barn som kunne forstå dåpens nåde. Jeg var selv vitne til at en gutt var til stede på en gudstjeneste, og så hvordan barn ble fulgt til nattverd. Han ville også selv gå fram, men faren fortalte ham bryskt at han ikke var døpt og derfor ikke kunne være med. En kollega fortalte om en jente på 11 år som ble døpt, fordi hun mente hun var kristen, men ikke døpt som liten. Kirkens program kalles trosopplæring, og en gikk bort fra betegnelsen dåps-

opplæring. Kanskje må den nå innbefatte nett-opp dåpsopplæring – det vil si opplæring til dåp?

Sokneprest Asbjørn Salthe har pekt på ”biologisk avskalling” som en høyst aktuell utfordring til vår kirke. Han fortjener stor takk for sitt våkne blikk på et forhold som berører vår kirkes stilling som folkekirke. Det dreier seg her ikke først og fremst om kirkestatistikk eller kirkelig status, men om å være tro mot oppdraget om å gjøre mennesker til Jesu disipler.

Sjur Isaksen

ORDET GJENNOM ÅRET III

Evangeliebetraktninger over tredje tekstrekk

”Det er en dristig oppgave å skrive betraktninger over alle evangelietekstene i kirkeåret. Sjur Isaksen løser imidlertid denne utfordringen på en utmerket måte.”
Per Eriksen i Vårt Land

”Isaksen har spennende overskrifter! Jeg skjønner at hver eneste er valgt med omhu. Dette er frysetørrede aha-opplevelser som bare trenger vann. Jeg må bare si meg imponert over at Isaksen klarer å la det gå opp et lys hver søndag!”

Kjell A. Skartseterhagen
i Luthersk Kirketidende

Kr 299,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

TID FOR OPPBRUDD

AV MORTEN STENSBERG, KAPELLAN, HAMAR
MORTEN.STENSBERG@KIRKEN-HAMAR.NO

I debatten om Stålsett-utvalgets anbefalinger har mange kritisert utvalget fordi det vil tone ned betydningen av den kristne kulturarven og Den norske kirkes posisjon i det norske samfunnet. Hovedinnvendingen er at kirken fortsatt er en viktig fellesarena for majoriteten av befolkningen. Dette perspektivet var gjennomført i Jan Christian Kiellands kronikk i Aftenposten 16. januar i år.

Som fenomen er det interessant at to institusjoner, Stortinget og Den norske kirke, mangler både evne og vilje til å innse at det er tiår siden det norske samfunnet framsto som enhetlig sett fra et religiøst og kulturelt perspektiv. Muligens er det er flere enn jeg som har en opplevelse av å tilhøre en institusjon som lever i en tilstand av vedvarende kognitiv dissonans. Den norske kirke viser fortsatt få tegn til å ville erkjenne at gårsdagens religiøse kart og dagens religiøse terreng ikke synes å stemme overens. At noen overhodet kan finne på å mene at det religiøse Norge er i forandring, blir forbigått i stillhet, forstått som uforståelig alliansebygging eller tolket som utslag av ren sekterisme.

Selv leser jeg utvalgets anbefalinger som et tydelig og utvetydig varsel om at den konstantinske epoke med sin forståelse av kristendommen som nasjonsbyggende og enhetsbyggende element uvegerlig går mot slutten. 1.700 år er gått siden Keiser Konstantin gjorde kristendommen til statsreligion i det romerske riket; det er på høy tid med oppbrudd.

For drøyt 14 år siden (1998) kom den katolske bibelforskeren Gerhard Lohfink med boken

“Trenger Gud kirken?” I dens siste del betoner han at kirken er en organisme som først og fremst er levende i den grad den forstår seg selv som en fortsettelse av utferden fra Egypt, den handlingen som for alvor formet jødene som folk.

Den grunnleggende handlingen i hvert menneskes utferd er dåpen. “Å dø og å gjenoppstå betyr i den nytestamentlige dåpsteologi meget konkret overgangen fra det gamle samfunnet til den nye livsformen, menigheten,” skriver han. For Lohfink er dåpen et uttrykk for skifte av herredømme, en bevegelse fra hedenskapets herredømme til kirken, stedet for Kristi herredømme.

Men i en etterkonstantinsk kristendom blir dåpen ikke bare en kirkelig handling, men også tolket som en innlemmelse i den kristne staten – det kristne sivilisasjonsprosjektet. De kirkelige følgene av dåpen nedtones; den forstås ikke primært som et skifte av lojalitet eller en overgang fra en sosial virkelighet til en annen. I den forbindelse er det påfallende at menighetene mistet sin mye av sin dynamikk parallelt med at kristendommens stilling ble garantert gjennom keiserlige forordninger.

Det er dette paradigmeskiftet i kirkens forhold til staten som danner bakgrunnen for “flukten” ut i ørkenen og førte til opprettelsen av klostervesenet på 300-tallet, en motkulturell protest mot at kirken søker privilegiene og slutter fred med keiserdømmet. Protesten hadde sin pris; noe gikk tapt; den kristne etterfølgelsen mistet sin menighetsmessige forankring. Den ble ikke lenger ble forstått som en mulighet for alle døpte,

men ble profesjonalisert og beholdt sin radikale form først og fremst gjennom klosterlivet.

Lohfink konstaterer at det konstantinske eksperimentet er i ferd med å gå mot sin avslutning. I denne prosessen veier ett faktum tungt: Den nyere tids europeiske historie har for alvor knust drømmen om det kristne samfunnet og nasjonen. Verdenskrigene og diktaturene som vokste fram i det kristne Europa i mellomkrigstiden, forteller på sitt vis hvor sårbar en såkalt kristen kultur er; den opptrer ofte som en ferniss.

Det er gode historiske grunner for å hevde at det ikke på noe tidspunkt har eksistert en tilstand hvor kirke, kristendom og kultur har vært sammenfallende størrelser. Kristentroen har, når det kommer til stykket, alltid vært en marginal størrelse og kraft hva gjelder gjennomslag i dybde.

I møte med historie, kultur og samfunn har Jesu ord og eksempel ofte blitt kompromittert, mildnet; deres radikalitet er blitt underkjent, kallet til oppbrudd tonet ned.

I talen om en etterkonstantinsk tid ligger det

ikke gjemt en form for falsk urkirkeromantikk. Snarere er utfordringen å finne det som er en egnet form for kirke ved begynnelsen av det tredje årtusenet. Heller ikke er det snakk om en "tilbakevenden" til en førkonstantinsk virkelighet. Snarere dreier det seg om et nytt oppbrudd. Det er en grunnleggende forskjell. Nå sitter vi med historisk viten og erfaringer som illustrerer hvordan det gikk med kirken etter Konstantin

Slik sett kan prosessene Europa nå gjennomgår, over tid føre til at kirken tar på alvor at den etterkonstantinske tid alt er kommet, selv om den fortsatt er ved sin begynnelse. Utvilsomt vil det bli krevende å leve med et slikt oppbrudd, men gjennom denne lutringsprosessen tror jeg kirken vil gjenfinne en ny vitalitet og glød.

Et et kristent vitnesbyrd må, til syvende og sist, holdes fram og bæres av kirken selv, uten noen form for statlige garantier eller privilegier. Ståsett-utvalget bærer bud om oppbrudd; kanskje er vi flere som lengter etter at kirken skal bryte opp og begi seg på utferd?

Kristendom og politikk – som olje og vann?

Patrik Hagman

OM KRISTEN MOTSTAND

En engasjert og populærteologisk innføring i politisk teologi som utfordrer vanetanker – både i politiske, aktivistiske miljøer, så vel som kristne konservative og liberale miljøer.

Svært få mennesker er i stand til å tenke fritt. De fleste som tror at de gjør det, er ikke klar over hvilke opptråkkede stier de går på. Målet for et kristent menneske er ikke å tenke fritt, men snarere å tenke annerledes: å tenke godt.

Patrik Hagman

Kr 249,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

LED OSS IKKE INN I FRISTELSE

AV SOKNEPREST, DR. THEOL. ÅDNE NJA
ADNENJA@HOTMAIL.COM

I det nye Fadervår heter det ”la oss ikke komme i fristelse”. En rekke menigheter ber ikke lenger slik kristne har gjort gjennom praktisk talt hele kirkehistorien, og slik praktisk talt alle kirker i vår tid fremdeles ber: ”Led/bring/bær oss ikke inn i fristelse.” Mange har naturligvis reagert på den nye bønningen. I *Luthersk Kirketidende* nr. 9/2012 står det skrevet tre lesverdige artikler i så måte. Bjørn Sandvik problematiserer den nye bønningen ut fra økumenisk perspektiv og i lys av bekjennesskriftene, og stiller seg også avvisende til forsøk på ”å forbedre” Jesu bønn. Gunnar Innerdal viser at den nye formuleringen ikke kan forsvares grammatisk, men er en svært fri omskrivning som endog bommer på bønnens grunntema – Guds ledelse. Harald Kaasa Hammer problematiserer, ved siden av en rekke andre ting, trangen til å harmonisere gudsbegrepet og betoner Guds overgivelse av mennesket inn i fristelse, død og dom. I *Luthersk Kirketidende* nr. 10/2012 tar Hans Kvalbein til motmæle og forsvaret den nye oversettelsen. Jeg skal i det følgende problematisere enkelte av hans argumenter, men først etter å ha satt den sjette bønningen inn i det grunnparadigmet som preger Fadervår i sin helhet.

I den nye oversettelsen av Fadervår ber vi: ”La navnet ditt helliges.” Det er en forbedring i forhold til ”La ditt navn holdes hellig”, for dermed har vi funnet tilbake til det teosentriske perspektivet som preger Fadervår i sin helhet. Den dypeste meningen i denne første bønningen er ikke at *vi* skal holde Guds navn hellig, som om det her nærmest var snakk om et bud, men at *Gud* selv helliger sitt navn. Så er det selvsagt et

sekundært perspektiv at Gud helliggjør sitt navn også gjennom oss, men det endrer ingenting på fundamentalpoenget at det er Gud som bevirker helligelsen. Med den nye formuleringen er Gud igjen blitt Gud, liksom i den gamle, skjønne oversettelsen: Helliget vorde ditt navn. Dette teosentriske grunnperspektivet preger all mono-teistisk bønn – også kristen monoteisme. At de troende ifølge kristendommen, ved Den hellige ånd, er innlemmet i Guds egen hellighet, endrer ikke på dette, men gir det en ekstra dimensjon ved at den allmektige Gud i trosforholdet er blitt nådig Far overfor oss syndere. I lys av dette teosentriske nådeperspektivet er kristen bønn dypst sett verken gjerning eller bønn om hjelp til gjerning, men nådegave og nedkallelse av Guds gjerning.

Det teosentriske nådeperspektivet preger Fadervår i sin helhet og henger uløselig sammen med Jesu gudserfaring overhodet. Dette gjelder ikke bare de to første bønnene ”helliget vorde ditt navn, komme ditt rike”, men også de to neste: ”skje din vilje, som i himmelen, så også på jorden; gi oss i dag vårt daglige brød”. I disse to neste bønnene forandres fokuset riktignok i den forstand at de troende trekkes inn i bønningen som ”stedet” for rikets komme og dermed også som aktører for Guds vilje og gjerning. Men også her beholdes det teosentriske nådeperspektivet. Vi ber *Gud* om å bevirke at viljen skal skje, og at det daglige brød skal gis; vi ber ikke om at Gud skal hjelpe oss å gjøre hans vilje og gi hverandre daglig brød. Det heter ikke: ”Hjelp oss å gjøre din vilje. Hjelp oss å gi hverandre brød.” Slike antroposentriske bønner ville i en monoteistisk sammenheng

knappt kunne kalles bønn, da Gud i så fall gjøres mer lik en hedensk "hjelpegud" enn Gud den allmektige. Og i en kristen sammenheng ville også menneskets synd og barnekår hos Gud blitt oversett. Hele poenget i Fadervår er at Gud den allmektige, himmelens og jordens skaper, Han som virker i liv og død, nådens og vredens Gud, er vår Far i Jesus Kristus.

I den nye oversettelsen av den sjetten bønn avsvettes den teosentriske grunntonen som preger Fadervår i sin helhet. *Eisferå* oversettes ikke lenger etter sin likefremme betydning, men i permissiv form: "la oss ikke komme i fristelse" – "tillat ikke at vi kommer/inntre i fristelse." Hans Kvalbein forsvaret den nye oversettelsen, blant annet med enkelte krumspring fra Septuaginta til Hebraica og deretter tilbake til gresk, via arameisk og med et sideblikk på en tidlig syrisk oversettelse – for alt i alt å ende med det som Jesus selv formodentlig skulle ha sagt. Dette er jo en artig argumentasjon – i det minste for å angi en teksts meningspotensial, men er vel en i overkant spekulativ oversettelsespraksis i en bibeloversettelse som gir seg ut for å være tekstnær. Nå er for så vidt tanken om en permissiv forståelse av den sjetten bønner ikke ny – om ikke hva oversettelsen, så i alle fall hva utleggelsen angår. I den engelske utgaven av den katolske katekismen utlegges nettopp bønner som "do not allow us to enter into temptation", og i den norske utgaven utlegges bønner som "la oss ikke falle i fristelsen". I den katolske *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament* (Editrice Pontificatio Istituto Biblio Roma 1993) åpnes det også for en permissiv oversettelse av *eisferå*. Om en slik oversettelse ikke er umiddelbart nærliggende, så er den nok sikkert forsvarlig og mulig – strengt grammatisk. Spørsmålet er om den er forsvarlig eksegetisk, teologisk og liturgisk.

De fleste eksegeter ser ut til å foretrekke den klassiske oversettelsen og mener at en permissiv oversettelse avsvetter Guds fundamentale aktørrolle. Så er det likevel ikke overraskende at katolsk katekismetologi heller mot en permissiv forståelse – fordi denne tradisjonen tillegger de troende en vel stor rolle og Gud tilsvarende liten

rolle i soteriologien, i alle fall sett med lutherske øyne. Det samme ser vi når det gjelder oversettelsen av englesangen, hvor det lutherske "blant mennesker som har Guds velbehag/godvilje" hos katolikkene lyder "for mennesker av god vilje". Nå er det riktignok inspirerende å lese katolsk eksegesi hvor de fleste innrømmer at fokuset i englesangen ikke er kvaliteter ved menneskene (heller ikke de troende), men nåden fra Gud. Desto mer underlig er det at Kvalbein og andre teologer i en luthersk sammenheng går i motsatt retning og forsvaret en oversettelse av den sjetten bønn som både virker filologisk anstrengt, eksegetisk misvisende og forvirrende i luthersk sammenheng. For det er liten tvil om at det teosentriske nådeperspektivet som preger Fadervår i sin helhet, og som på det sterkeste fastholdes av evangelisk lutherdom, er avsvettet i den nye oversettelsen. Gud er blitt mindre – mennesket er blitt større. Johannes Døperens "Han skal vokse, jeg skal avta" er avsvettet, og det lukter så smått av soteriologisk synergisme.

Kvalbein henviser til "bedende menneskers uro" som motivasjon for å finne en ny oversettelse av *eisferå*. Nå vil nok mange riste på hodet over å henvise til bedende mennesker i oversettelsesarbeid. Hva som er den hermeneutiske horisonten for tekstoversettelse – om det er "det naturlige livet/språket" eller også "troens liv/språk" kan diskuteres. Selv heller jeg til det siste, men da ikke i den forstand at en mer og mindre tilfeldig skare av "bedende mennesker" skulle være hermeneutisk bakgrunn, men slik at Kirkens tradisjon, som først og fremst nedfelles i dens liturgiske tradisjon og bekjennesskrifter, ikke kan løsrives fra verken oversettelsen eller utleggelsen – slik eksempelet med englesangen klart viser. Hvis Kvalbein over hodet skal henvise til "de bedende" som et argument, er det metodisk et minstekrav at han angir kriterier for hvem disse er, og hvilken fundamentalteologi disse direkte eller indirekte slutter seg til. I Den norske kirke er det ikke lenger grunn til å anta at bedendes "uro" skulle være verken skrift-, tradisjons- eller bekjennelsesorientert. Tvert imot er samfunn og kirke blitt preget av menneskesyn som er så fremmede fra både skrift og luthersk be-

kjennelse at ”bedenes uro” ikke uten videre er en god pekepinn på god teologi. Ikke minst er det stusselig å se hvordan humanisme, nykapitalisme og nypietisme er blitt et nådeløst samrøre i dyrkelsen av det aktive, fleksible og ressurssterke mennesket.

Uroen Kvalbein snakker om, dreier seg først og fremst om at det skulle være en konflikt mellom en klassisk oversettelse av den sjette bønn, ”led oss ikke inn i fristelse” og det som sies om Gud i Jak 1:13: ”Gud fristes ikke av det onde, og selv frister han ingen.” Jeg håper at uroen her ikke sikter til at det skulle være en tilsynelatende eller reell spenning mellom to bibelsteder. Slike spenninger og motsetninger er Bibelen full av, og de har aldri vært til anstøt for de klassiske kirkene. Biblisistiske forsøk på å harmonisere eventuelle spenninger i bibelmateriale i oversettelsene er både vitenskapelig uredlig og kristelig feilslått. Når det er sagt, dersom man ønsket å undersøke gudsbegrepet i den sjette bønningen i Fadervår og i jakobsuttaelsen, og da ikke i oversettelsens øyemed, men av andre grunner, så er det mange interessante iakttagelser man kan gjøre. Det kan være harmoniserende betraktninger – som at kontekstene er forskjellige uten at gudsbegrepet trenger være av fundamentalt forskjellig art, eller at poenget i Matteus ikke er at Gud nødvendigvis frister, men at Han bringer i fristelse osv. osv. Men det kan også være av divergerende art, at det faktisk er snakk om reelle spenninger mellom gudsbegrepene i de to perikopene og bøkene – som ikke burde være verken overraskende eller anstøtelig, i alle fall ikke hva Jakobs brev (”stråbrevet”) angår. Men uansett burde det være helt utenkelig, både vitenskapelig og kristelig, at slike betraktninger blir styrende for oversettelsesarbeidet i entydig, harmoniserende retning.

Uroen som Kvalbein snakker om, dreier seg nok dyppest sett ikke om at det skulle være en spenning mellom to skriftsteder, men at man på forhånd tar anstøt av den klassiske oversettelsen av den sjette bønn og støtter seg på et skriftsted man opplever meningsfullt, for å forbedre bønningen. Men med denne ”forbedringshermeneutikken” overser man det mest fundamentale

i Jesu sjette bønn. Det grunnleggende poenget er ikke at Gud frister – at Gud selv er fristeren, som i Matteus snarere er djevelen. Poenget er at Guds guddommelighet (vesen) *består i at han leder/bringer/bærer sitt folk*. Bønningen dreier seg ikke bare om at Gud setter grenser og beskytter oss mot vårt fall (”la oss ikke komme/inntrø i fristelse”), men mer fundamentalt at Gud, nettopp fordi det er han som leder oss, ikke må bringe oss til fall (”bær oss ikke inn i fristelse”). Det er her ikke snakk om moralsk hjelp, men om hvilken makt vi underlegges. Så sikter da heller ikke fristelse til alt som måtte dra på vårt begjær, men snarere til den maktsfære som fører til frafall – om det så måtte være selvrettferdig bruk av god moral. Derfor er preposisjonen ”eis” (inn i) som står både til verbet (inn-led) og til substantivet (inn i fristelse), sentral i teksten. Vi ber den allmektige Far, Han som bærer oss, om ikke å overgi oss til den fristelse som fører til fall, men snarere å frelse oss fra det/den onde (djevelen).

Grunnmotivet i den sjette bønningen er at Gud i kraft av sitt vesen som nådig paktsgud leder/bærer sitt folk. Likevel er nok ”uroen” Kvalbein snakker om, ikke helt stilnet hos mange, for det er ikke til å komme forbi at den klassiske og likefremme oversettelsen likevel bygger på det premiss at Gud, selv om Han ikke er fristeren, likevel kan lede mennesker inn i den maktsfære som fører til fall. Ut fra det endimensjonale, ”snille” gudsbildet mange tilslutter seg i dag, er nok denne tanken urovekkende. Sett fra både et generelt bibelsk og i særdeleshet et luthersk perspektiv er denne tanken derimot helt sentral. Grunnperspektivet i bære-/lede-metaforen er nådeforholdet til Gud, men baksiden av dette er frafallens og vantroens mulighet, altså at mennesket kan falle ut av nådestanden og av Guds vrede overgis til de ødeleggende kreftene – døden, synden og djevelen. Guds vrede er ikke en annen ”kvalitet” ved Gud enn hans kjærlighet, men er Hans kjærlighets kamp mot synden og synderen. Når synderen ikke står i trosforholdet overgir Gud denne *inn i ødeleggelsen* – for å fanges der. Den *troende* synder derimot bringes ikke inn i, men *gjennom* ødeleggelsen. Og fordi

troen og trosforholdet ikke er en menneskelig gjerning, er det ikke urovekkende, men snarere en velsignelse å få be: "Led oss ikke inn i fristelse", som rett og slett betyr: "Overgi oss ikke til frafall og vantrø".

Hans Kvalbeins argumentasjon for permissiv oversettelse av *eisferå* fremstår som en noe keitete grammatisk akrobatikk, og verre blir det når han regelrett innrømmer at "[v]i lånte den nye formuleringen fra Jesu oppfordring til disiplene i forbindelse med bønnekampen i Getsemane: 'Våk og be om at dere ikke må komme i fristelse.'" Med tanke på at verbet, den grammatiske form og konteksten er forskjellige, er dette mildest talt oppsiktsvekkende i en oversettelsessammenheng. Kvalbein prøver å begrunne dette krumspringet med å henvise til at Jesus i sin egen bønn i avsnittet henvender seg til Gud som Far og ber om at Hans vilje må skje, og tillater seg dermed å slutte tilbake og lar det han kaller Getsemane-bønnen, ta plassen som sjette bønn i Fadervår. Problemet er bare at denne "Getsemane-bønnen" over hodet ikke er en bønn, men en oppfordring. Hvordan en slik bønn ville ta seg ut sies det ingenting om, men et naturlig valg ville selvsagt være den sjette bønn, som disiplene nettopp har lært: "Bring oss ikke inn i fristelse." Eller det kunne være bønn til Faderen overhodet – altså selve barnekårets gudskommunikasjon – som er en nærliggende tanke ut fra hina-konstruksjonen: "*Be, for at dere ikke skal komme i fristelse.*" I stedet for å si at Jesu oppfordring i Getsemane taler for den nye oversettelsen, vil jeg heller si at getsemaneavsnittet i sin helhet snarere taler for en klassisk oversettelse, da hele konteksten jo dreier seg om at Jesus ber vredens kalt gå ham forbi, men at Gud likevel bringer ham inn i gudsforlattheten.

Kvalbeins lille artikkel i *Luthersk Kirkeetidende* fremstår som en samling av høyst betenkelige oversettelseskriterier. Rent filologisk virker det anstrengt (spranget mellom Septuaginta, Hebraica og den eldste syriske oversettelsen), og også reduktivt ved at sentrale motiver språklig usynliggjøres (som preposisjonen "eis" og maktperspektivet). Eksegetisk virker det søkt, forflatende og misforstått ved at perikopers

forskjellige grammatiske og semantiske nivå sammenblandes (sammenstillingen mellom Jesu oppfordring og den sjette bønn), og enda verre er det at helt avgjørende grunnperspektiver overses (Fadervårs teosentriske grunntone, og for den saks skyld gudsforlattheten i Getsemane). Direkte tendensøst og ukirkelig virker det når "de bedenes uro" får spille en rolle uten noen metodologiske kriterier for hvem disse er, eller hvilken kristendom disse representerer – særlig når resultatet blir en endimensjonal og forflatet formulering som tilslører den kompleksitet og tvetydighet som preger både grunnteksten så vel som bibelsk og evangelisk-luthersk gudsbegrep overhodet. Hvis disse og liknende oversettelseskriterier ligger til grunn for Bibelselskapets oversettelsesarbeid, er det oppsiktsvekkende og svært kritikkverdige. I så fall er det ingen grunn til å anta at den gjeldende oversettelsen skulle være særlig tekstnær, og det er heller ingen grunn til automatisk å anerkjenne den i liturgisk sammenheng, i alle fall ikke i en luthersk kirke.

Noe av det som har undret meg mest i forbindelse med den nye bibeloversettelsen, er at den nærmest friksjonsfritt er lagt inn i den nye liturgien i Den norske kirke. At en slik oversettelse er filologisk forsvarlig, også når den er noe tendensløs, betyr ikke at den er sakssvarende i en bestemt kirkelig-liturgisk sammenheng. Derfor er det viktig at læremyndigheten i Kirken – biskopene, prestene og kirkemøtet, forholder seg kritisk til oversettelser før de eventuelt innlemmes i liturgien. Det er ikke blitt gjort her, med det resultat at vi har innført ledd som nok kan forsvares som grammatiske muligheter, men som likevel ikke er muligheter som er forsvarlige i en evangelisk-luthersk sammenheng. Den sjette bønnen i Fadervår, og kirtisk også englesangen ("... mennesker Gud har glede i") og innstiftelsesordene ("... så syndene blir tilgitt"), er blitt oversatt på måter som ikke bare virker filologisk forflatende og anstrengte, men som også har mer til felles med et humanistisk grunnsyn enn et evangelisk-luthersk. I den første teksten gjøres Guds nåde mindre, og synden og vreden tilsløres. I neste tilfelle erstattes nådeparadigmat

med et mer allment gledesparadigme. I tredje tilfellet blir frelsen i sakramentet nærmest virkende ex opere operato. Felles er at et klassisk-luthersk paradigme erstattes av et mer allment-humanistisk paradigme som ironisk nok ikke er så langt

borte fra nettopp det grunnsynet reformatorene kjempet mot. Og da er det virkelig på høy tid å be: Allmektige Far, led oss ikke inn i fristelse! Led oss ikke inn i oss selv og bort fra deg!

NYHET! NORDISK NYBROTTSARBEID!

Alf B. Oftestad

Kirke – fellesskap – omsorg

Diakonien historie med blick på Norden Bind II og III

Diakonen fra aposteltiden til middelalderen er behandlet i bind I (Luther Forlag 2001).

Foreliggende arbeid består av to bind. Det første drøfter reformasjonstiden, både på luthersk, reformert og romersk-katolsk mark (bind II). Det andre gjennomgår diakoniforståelsen i de påfølgende epoker, nemlig ortodoksien, pietismen og opplysningstiden (bind III).

“Alf B. Oftestad har i en mannsalder vært med på å utvikle og prege det som i dag er den bærende forståelse av diakoni i Den norske kirke. Forfatteren fører oss i dette bindet inn i reformasjonstiden og de påfølgende epokers kamp for barmhjertighet og diakonal omsorg, alt med også vekt på Norden. Jeg anbefaler boka til alle som vil forstå hva diakoni er.”

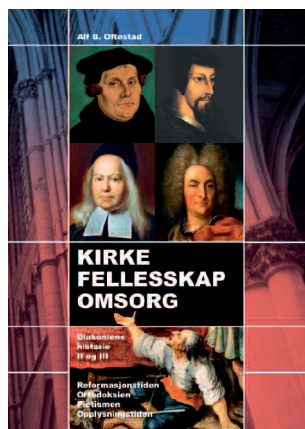
Tormod Kleiven, forskningssjef/førstemanuensis, Høgskolen Diakonova

“Enhver med engasjement i diakoni på ett eller annet plan, bør ha gjort seg kjent med denne boken.”

Fredrik Grønningseter, biskop emeritus

“Alf B. Oftestad fortsetter i bind II og III sin grundige gjennomgang av diakoniens historie. Det er nybrottsarbeid som her gjøres i norsk sammenheng, og det utgjør en faglig hjørnestein innen faget diakonihistorie. Boka skaper også en inspirerende bakgrunnsforståelse for dagens diakonale arbeid.”

Olav Fanuelsen, Olav Fanuelsen, prorektor, Diakonhjemmets Høgskole

Kr 449,-

GRÅDIGHET OG VIRKELIGHET

AV ROLF KJØDE, GENERALSEKRETÆR NORMISJON
ROLF.KJODE@NORMISJON.NO

LK nr. 2/2013 fokuserer på grådighet. Ledere fra to misjonsorganisasjoner gir interessante bidrag. Arnt Jerpstads bidrag er det lett å identifisere seg helt og fullt med. Likevel savner jeg både hos ham og hos Raag Rolfsen et større samfunns-kritisk perspektiv, slik blant annet Jerpstads referanse René Padilla er tydelig på. Nå kan det innvendes at grådighet er et individualetisk begrep som knytter seg til sinnelag og livsstil, og at dette var den etterspurte rammen for artiklene. Likevel hadde det vært fullt mulig for både Jerpstad og Rolfsen å spinne videre på de antydningene av samtidsforståelse som de bidrar med, og med dette stille kritiske spørsmål til rådende økonomiske vekstsystemer og deres blokkering for å komme til rette med klodens enorme miljø- og klimautfordring. Jeg avviser på ingen måte individnivået, men vi som jobber tett på verdens fattigdom, må utfordre politikken med en sterkere profetisk røst. Jordens store utfordringer løses ikke bare på individnivået, men er helt avhengig av at vekstideologien utfordres i de rike landene. Kristen etikk, også når temaet er (individuell) grådighet, må ta høyde for profetenes bærende etiske begrep: rettferdighet. Kristen misjon skal i ord og gjerning formidle barmhjertighet, og den kristne helliggjørelse handler blant annet om daglig å korsfeste sin grådighet ved å avstå fra goder og dele med de forfordelte. Kristen misjon må likevel våge å gå profetenes ekstra skritt ved å påtale uretten og formane både myndigheter og finanskrefter til å kjempe for rettferd og bærekraft.

Til forskjell fra Jerpstad berører Rolfsen forholdet mellom individ og system, men det over-

rasker meg at han velger å havne ut sterkt uprofilert i spørsmålet og ikke utfordrer rådende økonomisk teori. Allerede innledningsvis kommer dette til syne når han, i et visst forsvar for finansminister Halvorsens utspill om økt varehandel i 2008, raskt fastslår at det finnes “få andre medisiner enn å øke den økonomiske aktiviteten”.

Rolfsens bidrag er interessant ved at han setter temaet grådighet i en større ramme av både dødssynder, religioner og filosofi. Her ligger hans styrke, og her avdekkes hans hermeneutiske vinkling. Den er det grunn til å stoppe opp for og yte vesentlig motstand. Om jeg forstår ham rett, bør den kristne kirke justere sin forkynnelse og veiledning – blant annet om grådighet, fordi den kristne tros “metafysiske kosmologi” skal ha kollapset. Kirken bør avholde seg fra å forkynne Guds dom over grådigheten. Bibelens forståelse av grådighet, slik Rolfsen selv viser, knyttes blant annet til gudløshet og avgudsdyrkelse ved at vi gjør oss selv til alle tings mål og søker det selvtilstrekkelige. Vår kultur setter det som blir fordømt i Bibelen, som ideal og norm. Det ser ut som om Rolfsen vil gi etter for det han oppfatter som “den moderne bevissthets tap av transcendens”, og søke sin etiske kommunikasjon innenfor immanensen. Vi må forholde oss til at grådighet i vår kultur har et positivt fortegn som uttrykk for personlig frihet og opplevelse av lykke. Grådighet er i (post)moderniteten et ønsket livsuttrykk. Det kan kirken vanskelig stå opp mot.

For Rolfsen synes dette ikke bare å være en kommunikativ utfordring. Han beklager knapt

nok at det han kaller den gamle transcendent metafysikken er borte som himmel over mange menneskers liv i vår kultur. Tvert om kritiserer han det bibelske virkelighetsbildet som lite troverdig og med fare for å skape reaksjonær ryggmargseffekt. Transcendens opp mot immanens, sannhet opp mot usannhet og det (Den) fullkomne opp mot det falne er skjema knyttet til maktmisbruk og undertrykkelse. Når han erklærer det han kaller “veien bakover” (til en slik kosmologi) for stengt, synes det ikke bare å være et utsagn om kommunikasjon men et ønsket scenario. Han kaller dette å “skalle av de platoniske fortolkningslagene”. Og bak der kan vi finne den frigjørende fortellingen om Jesus Kristus.

Rolfsen finner en annen transcendent i religiøs erfaring og kontemplativ fromhet. Det er greit nok så langt det rekker, men prisen han er villig til å betale, er det han kaller “de dogmatiske og metafysiske byggverkene”. Tilbake står vi med en immanent Kristus som tillegges positive attributter som avhengighet, sårbarhet og raushet med god gjenklang i vår egen kultur. Samtidig kan vi ende ut med et gudsbilde som er avkledd rikdommen i den klassiske tro slik den fram-

kommer i en svært ikke-platonisk bibel og i den tidlige kirkes lovprisende, bekjennende og misjonerende dogmedannelse.

Jeg håper Rolfsens bidrag avføder flere kommentarer og hermeneutisk motsigelse. Vi skal naturligvis søke en dyp forståelse av vår egen kultur. Det er avgjørende for misjonsoppdraget. Derfor har vi i misjon alltid – og med økende innsikt – arbeidet med spørsmålet om kontekstualisering. Det trengs også i vår egen kultur. Jeg tror Rolfsens positive anliggende er å si at veien for kirkens misjon er blitt en lengre distanse å gå i vår egen kultur, jamvel også i våre egne liv. Der er vi på linje. Faren med hans hermeneutikk, slik jeg leser ham, er at kulturens kontekst blir troens tekst. Det bærer galt av sted. Vi skal ikke fjerne, men frimodig forkynne den himmel over våre liv, som Bibelen tegner som det sanne virkelighetsbildet. Kristen misjon har som oppdrag, i ord og gjerning, å forkynne denne horisonten slik at mennesker får møte Gud. Misjonens mål kan aldri tas bort: å kalle til omvendelse, tro og etterfølgelse – en etterfølgelse som står opp mot grådigheten både som avgudsdyrkelse og som kilde til stor global urett.

Apologiklassiker fra Oldkirken

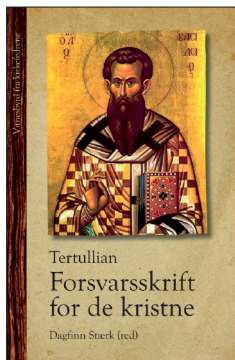
Dagfinn Stærk (red)

TERTULLIAN

FORSVARSSKRIFT FOR DE KRISTNE

I vår nye serie *Vitnesbyrd fra kirkefedrene* henter vi fram tekster som ble utgitt i det 19-bind store *Vitnesbyrd fra Kirkefedrene* i tidsrommet 1880-1997 på Mallings Boghandels Forlag.

Tertullians Forsvarsskrift for de kristne fra år 197 e. Kr. Består av 50 kapitler der han tilbakeviser angrepene på de kristne og deres tro og samtidig forklarer hva kristen tro egentlig består i.

Kr 179,-

KIRKEN TRENGER PRESTER SOM LEDERE!

AV PROST GUSTAV DANIELSEN OG SOKNEPREST FREDE MANDT FJÅGESUND
GUSTAV.DANIELSEN@STEINKJER.KIRKEN.NO

Tidsskift for Praktisk teologi nr 2/2012 var et temanummer om ledelse i kirken. Det var mange og spennende artikler. Vi velger å ta for oss og kommentere et synspunkt som flere målbærer: Trengs det ledelse i den lokale menighet?

Astrid Sætrang Morvik sier det uttrykkelig i sin artikkel: Kan soknepresten være daglig leder i menigheten? ”Faktisk er ropet etter ledelse blant de kirkeansatte ikke særlig hørbart i det hele tatt!” Det tror vi hun har veldig rett i. Og innleggene fra diakon, kateket og kantor i samme hefte peker til dels i samme retning.

Likvel vil vi påstå at kirken trenger prester som vil være ledere og får fullmakt til å lede.

SELVSTYRTE ANSATTE

Den norske kirke har lang tradisjon med uklar arbeidsledelse. Før Kirkeloven av 1997 var arbeidsgiveransvaret delt mellom menighetsråd og kommune, og det var lite av samordning. Resultatet ble at kirkeansatte stort sett styrte seg selv. Med innføring av 1997-loven ble ansvaret klargjort ved at kirkeverge/fellesråd ble arbeidsgiver, og daglig leder/menighetsråd fikk ansvar for arbeidsledelse – dvs. innholdet i stillingene. Kirkevergen skulle ta seg av juridiske, administrative og økonomiske spørsmål, mens menighetsråd skulle vedta planer for trosopplæring, diakoni osv. Dermed ble det fortsatt uklart hvem som var ”sjef” for kirkeansatte.

Kirkemøtet bidro til klarheten ved gjennom normalinstruksene å formalisere fire fagledere i menigheten: diakonal leder, kateketisk leder, kirkemusikalsk leder og gudstjenesteleder. Så kan de ansatte leke ”hatteleken”: Hvem skal ha leder-

hatten i dag? Jo, i dag er temaet kirkekonsernt, så da er kantor leder...

Kirkeloven sier at menigheten *kan* ha en daglig leder. Denne daglige lederen har formelt myndighet fra menighetsrådet til å lede, men det er ikke lett for en økonom eller administrativt utdannet person å lede personer med høy kirkefaglig utdannelse, så mange har nok valgt å administrere og så overlate ledelsen til den som til enhver tid har ”lederhatten” på.

Denne ordningen fungerer ikke så dårlig. Med dyktige og kallsbevisste medarbeidere gjøres det mye og godt menighetsarbeid. Men ordningen har sine tydelige svakheter, og personer som kommer utenfra, har ofte spurt: Ja, men det kan vel ikke være slik? Dette går da ikke an?

Dagens ordning har to tydelige svakheter:

SAMORDNING

Den gjør det svært problematisk å gjennomføre felles tiltak for hele staben og hele menigheten. I praksis er hver ansatt gitt nærmest vetorett: ”Jeg blir bare med på dette, hvis jeg har lyst.” I møte med de store reformene – trosopplæring og gudstjeneste og nye planer for diakoni, kirkemusikk osv. har ingen fått myndighet til å sortere og prioritere. Kirkemøtet og bispedømmene står på i alle saker og sier at dette er godt og viktig. Dette må dere gjøre noe med.

En myndig lokal leder kunne etter en god demokratisk prosess i råd og stab for eksempel si: Vi har besluttet å bruke tre år på å innføre trosopplæringsreformen, og så vil vi ta tak i gudstjenestereformen. Det kunne gi lokalmenigheten

ro til å arbeide skikkelig i sitt tempo uten at de ulike faggruppene hele tiden kjørte fram sine kjepphester.

RÅDENES MYNDIGHET

Dagens ordning gjør det nesten umulig for rådene å styre de ansatte. Med fire fagledere og en daglig leder blir det svært uoversiktlig for rådene å få gjennomslag for sine synspunkter. Det burde vært gode utviklingsprosesser der råd og stab arbeider sammen ut fra en tydelig ansvarsfordeling der rådet vedtar de store linjene, og de ansatte konkretiserer detaljene. Men det er vanskelig å få til med dagens ordninger. Ofte byttes disse rollene om. Mest karikert blir det når menighetsrådet serverer pizza på prestens eller kateketens temakveld for konfirmanter.

PRESTEN SOM SAMORDNENDE LEDER

Vi tenker, som vi tidligere har framført, at presten er den som best kan fylle rollen som samordnende leder. Presten har den lengste og bredeste kirkefaglige utdannelsen i kirken. Det er dumt ikke å benytte seg av den.

I prestevigslingen leses en tekst om å være hyrde for menigheten. Den teksten er ikke med i vigsling av andre medarbeidere. Det gir et signal om ledelsesansvar.

Men alle prester er ikke gode ledere. Derfor bør det være flere prester i en stab, så en kan velge den best kvalifiserte. Og så handler ikke ledelse bare om naturtalent. Det er et fag som kan læres, så her må fakultetene på banen i både grunn- og etterutdanning.

Og denne stabslederen må være ryddig i sine roller. Som forkynner står presten ansvarlig overfor prost og biskop, ja, til syvende og sist overfor sin egen samvittighet. Som stabsleder står presten ansvarlig overfor menighetsrådet og skal lede staben i den retningen menighetsrådet bestemmer.

Og da bør den underlige ordningen med prestens stemmerett avvikles. Som stabsleder blir det svært underlig å ha stemmerett i det rådet som fastsetter rammene for staben. Som representant for preste-tjenesten, for å samordne denne med det øvrige menighetsarbeid, er stemmeretten uvesentlig. Rådet kan uansett stemme ned presten dersom prestens argumenter ikke overbeviser.

I 15 år har Kirken plassert prestene på side-linjen som ledere i den lokale menigheten. Det er på tide at Kirken igjen tar denne ressursen i bruk. Mange prester er blitt usikre på sin rolle ut fra dagens kirkelovgivning. De trenger å høre en tydelig utfordring fra Kirken: Vi trenger deg som samordnende leder i menigheten.

PRESTESTREIK – HELDIGVIS EN ILLUSJON, ELLER?

AV FREDRIK GRØNNINGSÆTER, BISKOP EMERITUS
FRE-GRO@ONLINE.NO

Det var med vantro et medlem av Presteforeningen gjennom vel 60 år, og attpå til formann i 4 av dem, mottok underretningen om at generalforsamlingen i Bergen i mars i fjor hadde vedtatt å fjerne klausulen om reservasjon mot streik ved lønnsforhandlinger. At så få har reagert, gir også grunn til undring. Nå er det gått snart et år, og fremdeles har temaet ligget nærmest dødt. Hvordan er slikt mulig? Ikke få ganger har temaet tidligere stått på dagsordenen, men like ofte vært avvist nærmest som en selvfølge – så meget mer som våre medarbeidere på forhandlingsplanet tok det for like gitt. De fleste innså uten videre at en slik aksjonsform var uforenlig med selve preste-tjenestens vesen.

Noen glimt fra den prestelige hverdag viser det:

Telefonen ringer en ettermiddag (naturligvis en mobiltelefon, for fasttelefonen er jo da avslått), og en representant for en familie forteller at nå ligger mor for døden og vil gjerne ha nattverd, om presten kunne komme og gi henne det? Det finnes da ikke en prest, som for Gud og mennesker har avlagt sitt ordinasjonsløfte, som vil kunne svare: Beklager, men nå er vi prester i streik, så jeg kan nok ikke. Du må bare hilse mor.

Det ringer på døren en annen dag og et for-elsket par står utenfor og vil gjerne ta ut lysning og drister seg på privatadressen siden kontordøren er stengt. Skal da presten kunne svare at dessverre, jeg er avskåret fra å gjøre det, for prestene er i streik, men sorenskrivener vil kunne hjelpe dere hvis det er veldig om å gjøre?

Så var det telefonen igjen, der et foreldrepar

spør om når de kunne få døpt sitt barn, og presten må beklage: Nei, vi er i streik, så dette må dere bare utsette.

Enn konfirmantene som har gjennomgått diverse ukers konfirmantundervisning og nå får høre at det ikke er sikkert det kan blir konfirmasjon som planlagt? Nå er nemlig prestene i streik, og det hindrer dem i å utføre tjenesten.

For ikke å nevne: Det ringer midt på natten, og en fortvilet stemme stønner frem: Prest, jeg er så fortvilet at jeg spekulerer på å ta livet av meg; kan du komme og hjelpe meg? Skal da presten måtte svare: Det var veldig trist, men prestene er for tiden i streik, så du skal få telefonnummeret til Kirkens SOS?

Hva da, om vi også skulle oppleve å lese i avisene over hele, eller deler av, landet, at prostene kunngjør: Alle gudstjenestene i NN prosti kommende helg eller høytid er avlyst da prestene er i streik?

Dette er attpå til bare ”smaksprøver” som kan forfleres i stor variasjon.

Viser ikke dette en utenkelig situasjon? Jeg er overbevist om at ingen prest vil kunne reagere slik som eksemplene beskriver. Men dermed er jo alt streikesnakket en ren illusjon og blir samtidig et bedrag overfor forhandlingspartnerne – for ikke å snakke om å tvinge Pfs medlemmer til å bli streikebrytere.

Sant å si: Hvor korttenkt går det an å være? I 70-årene jobbet vi med å vitalisere fagforeningsbevisstheten i Presteforeningen, men alltid med bevissthet om hvor grensen går. Er den bevisstheten forsvunnet?

1863-2013

150 ÅR

ANGAAENDE PRESTERNES SELVKOMMUNION

(OPFORDRING TIL EMBEDSBRØDRE)

AV C.H. KROHN, SOGNEPREST I TINN

FRA LUTHERSK KIRKETIDENDE 13. BIND 5. REKKE JANUAR-JUNI 1893, S. 204-207.

I mange årganger av Luthersk Kirketidende var spørsmål om prestenes selkkommunion, altså muligheten for presten til selv å delta i nattverden når det ikke var andre prester til stede, som kunne rekke ham sakramentet, et stadig tilbakevendende spørsmål. Først i 1901 ble det tillatt for prester i Den norske kirke å gi seg selv sakramentet sammen med menigheten.

Jeg har i min Prestetid med levende Interesse fulgt, hvad der i denne Sag har været forhandlet, og min egen Erfaring har stadig mere styrket min Opfatning af, at den norske Kirke her har tilføiet sine Tjenere en Uret, hvorunder den selv lider. Hvad der imidlertid har berøvet mig – som vistnok ofte Ligesindede – Modet til at bringe Spørgsmaalet hyppigere paa Bane, er den ringe Imødekommenhed, som har vist sig fra Brødres Side, naar man har villet samtale om det. Dette i forbindelse med den ringe Tilslutning, som Inserterer til forskjellige Tider i vore kirkelige Blade har nydt, maatte bibringe en den Tro, at Størsteparten af Presterne og vistnok ogsaa ledende kirkelig Kredse saa med Uvillie eller i bedste Fald Kjølighed paa Sagens Løsning. Den departementale komité i 1888 foreslaar en Form for Handlingen, men anser den forøvrigt ikke endnu tidsmæssig, og selv en Ven og Forsvarer av Selvkommunionen finder den endnu for lidet drøftet til Indførelse.

Hvad nu Opinionen blandt Presterne angaar, – mon man da rigtig har sat sig ind i, hvad en ensomt stillet Prestemand, en Landsprest i en Krog af Verden, her kan faa erfare? At Brødre i By eller ogsaa i Bredebygden med faa Timers

behagelig Kjørsel paa bekvem Landevei til nærmeste Grande kan føle sig tilfredsstillet ved den gode adgang til Herrens Bord efter raadende norsk Kirkeskik, – kan og bør det hindre dem i at have aabent Øie og Hjerte for, hvad en uheldigere stillet Broder, afskaaren fra denne Adgang i lange Tider af Aaret og til andre Tider igjen kun under megen Uro og stort Besvær endelig given den, imidlertid maa lide af Hunger og Tørst efter den sande Mad og sande Drikke, som han mere end nogen Anden synes sig at trænge til? (...)

Min Vei er nemlig gaaet fra Finmarken over Nordland til Telemarkens nordligste Kald, saa jeg har høstet lidt Kjendskab til Prestens Kaar i heromhandlede Stykke ved Havkysten, inde i Fjorden og oppe i Fjeldet. De fleste Finmarkskald er saaledes beliggende, at deres Indehavere sjelden og aldrig kan modtage Besøg af en Embetsbroder. Mit laa i Bunden af en Fjord, og heldigvis for mig maatte mine Naboprester i Sydøst og Syd, 18 og 16 Mile borte, reise derigjennem, ligesom ikke saa sjelden en Broder fra Østfinmarken Vinterdag uformodet ankom. Saaledes kunde jeg da med Mine endog faa nyde Nadverden i min Menighed. Men hvilke Dage fulde af Uro og

mange Tanker. Plutselig dukkede de reisende Brødre op paa min Prestegaard – en, i høiden et Par Dage varede Opholdet, – Gjestfrihed skulde vises, Assistance i forskjellige Retninger ydes, og i en Fart skulde saa Sind og Hjerte beredes til at møde Herren i Nadverden. Kan Nogen fortænke os i, at saadanne Kommuniondage i Hjemmets Menighed just ikke altid staar for os som de lysende Festdage og kvægende Hvilestunder under travlt opslidende Virke? (...)

Følgen af alle disse Besværigheder og Hindringer er ikke vanskelig at see: at mangen en Prestemand nødes til saa sjelden som mulig at søge Herrens Nadverd og mest muligt lade sin Hunger og Tørst regulere af givne Leiligheder. Men saa flyder deraf med ubøielig Magt de andre Konsekvenser: Tab i Ens eget personlige Kristendliv, Tab for Gjerningen i Menigheden. Og Ansvar? Maa vel blive den Kirkes, som af sine mange Sønner alene formener sine Tjenere et hyppigere Besøg i sit Allerhelligste.

Selvkomunionen har gode Argumenter at rykke i Marken med: har sandsynlig nytestamentlig Praksis for sig (se Ap.Gj. 20.11) og har

uomtvistelig oldkirkelig og oprindelig luthersk, altsaa konfessionell Praksis paa sin Side. Kun Grunde, hvis Vægt nu er borte og selv dengang turde være ringe nok, fremdrev Forbudet i den dansk-norske Kirke; thi at der hos Sagens Venner nu omstunder skulde stikke noget kryptokatholsk under, vil vel ikke lettelig Nogen paa-staa, som kjender de norske Presters kjærlighed til sit Lands Kirke. (...)

Lad os da støtte denne Henstilling og levere vore Biskoper og vor Kirkes Styrelse Bevis for, at Trangen til denne Reform ikke er liden! I Haab om, at dette Blads ærede Redaktion deler min Mening og vil give Plads herfor i Kirketidenden, vil jeg herigjennem stille en Opfordring til Meningsfæller inden Præsteskabet om snarest at give sin Tilslutning til Selvkomunionen tilkjende for Redaktionen, forat saa deres Navne kan indføres i dette Blad.

Skulde da Resultatet kun udvise en Minoritet for Sagen, tør denne alligevel være saapass stor, at Kirken af hensyn til sine Tjeneres Liv og Gjerning i Menighederne gjør rettest i at løse Baandet og lette dem Adgangen til Naadebordet.

Ortodoks tro – grøn teologi!

Hans Hellighet Bartholomeus

MØTE MED MYSTERIET

ET HÅP FOR JORDEN

Den grønne patriarken om miljøvern og andre aktuelle spørsmål i lys av ortodoks tro.

Denne boken er intet mindre enn et kunstverk, skapt gjennom tro og gjennomsyret av visdom og kjærlighet.

Madeleine K. Albright,
tidligere utenriksminister i USA

I 2002 mottok Den økumeniske Patriark Bartholomeus av Konstantinopel den norske Sofieprisen for sin innsats for miljøet. Som åndelig leder for de fleste ortodokse kirker i verden ble han allerede da omtalt som "den grønne patriarken". Hans tilnærming til de store spørsmålene er spesiell fordi han tillegger erfaring, nærhet, vitenskap og skjønnhet en helt avgjørende betydning, godt integrert i sitt teologiske perspektiv.

Kr 329,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

NYTT VISITASREGLEMENT FASTSATT AV BISPEMØTET

Som følge av at Grunnlovens § 16 er endret og Kongens kirkestyre er avvirket, er også en rekke kirkelige lover, forskrifter og bestemmelser endret. Ved forskrift av 29. juni 2012 og med virkning fra 1. juli 2012, er tjenesteordning for biskoper endret. Dette innebærer at Bispemøtet nå har fått hjemmel til å fastsette visitasreglementet. Bispemøtet fastsatte nytt visitasreglement på sitt møte i oktober 2012 (BM 033/12). Det trådte i kraft 1. januar 2013.

VISITASREGLEMENT FOR DEN NORSKE KIRKE

§ 1. Formål og definisjon

Formålet med visitasreglementet er gjennom bispevisitasene å legge forholdene til rette for aktivt engasjement og stadig fornyelse i den evangelisk-lutherske folkekirke i Norge.

En bispevisitas er et institusjonalisert og rettslig ordnet besøk av biskopen i ett eller flere sokn i den hensikt å utøve kirkelig tilsyn.

Det kan holdes egen visitas ved norsk kirke i utlandet, ved døvemenighet eller annen kategorialmenighet, ved valgmenighet, militærførelgning, sykehus, institusjon, fengsel m.v. med egen tilsatt prest eller annen ordnet kirkelig tjeneste.

Formålet med bispevisitasen er å støtte, inspirere og veilede menigheter og ansatte, og gjøre kirkens nærvær synlig i lokalsamfunnet.

Biskopen skal ved visitasen legge vekt på forkynnelsen av Guds ord i soknet. Ved dette skal biskopen gi støtte til menighetenes virksomhet og styrke fellesskapet i menighetene. Sammen med menighetsråd og ansatte skal biskopen under visitasen gå inn i et felles arbeid for å prøve menighetslivet på Guds ord og vår kirkes be-kjennelse, og inspirere til frimodighet og fornyelse. Menighetens arbeid skal også vurderes opp mot de planer som foreligger fra kirkelige organer.

§ 2. Rammebetingelser

Som hovedregel visiteres hvert sokn av biskopen minst hvert 8. år.

Biskopen utarbeider en plan for hvilke sokn som visiteres sammen, og legger i den forbindelse vekt på de naturlige enheter i bispedømmet.

§ 3. Planlegging

Tidspunkt for visitasen fastsettes av biskopen senest 6 måneder på forhånd, etter samråd med menighetsråd, fellelsråd og prost.

Sokneprest, menighetsråd og fellelsråd rapporterer til biskopen om virksomheten i soknet siden forrige bispevisitas. Prosten avgjør hvem av sokneprestene som har ansvar for rapporten.

Program for visitasen fastsettes av biskopen etter forslag fra prosten og i samråd med soknets organer.

§ 4. Innhold

Visitasen omfatter:

a) Gudstjenester

Biskopen forretter en avsluttende visitasguds-tjeneste som er felles for alle visiterte sokn. Biskopen skal så langt det er mulig gis anledning til å høre prestene forkynne.

b) Møte med menighetsråd og fellelsråd

Biskopen skal ha møte med menighetsråd og fellelsråd. Samtalen skal ta utgangspunkt i fore-liggende planer og i organenes kjernevirksomhet i henhold til kirkeloven §§ 9 og 14.

c) Møte med staben

Biskopen skal ha eget møte med staben i menighetene. Det skal åpnes for samtaler med de ansatte ut fra visitasens hovedformål.

d) Møte med menighetsarbeidet

Biskopen skal ha sin oppmerksomhet henvendt på menighetslivet, og gjøre seg kjent med virksomheten i menigheten gjennom besøk på institusjoner, kontakt med ledere og representanter for det frivillige kristelige arbeid i menigheten e.l.

e) Kontakt med kommune

Normalt bør det legges til rette for et møte med representanter for kommunens ledelse.

f) Kontakt med skole og barnehage

I visitasen bør det inngå programposter som har til hensikt å fremme kirkens samarbeid med skole og barnehage.

g) Diakoni

I visitasen bør det inngå programposter som viser kirkens diakonale ansvar og arbeid i lokalsamfunnet.

h) Kontakt med lokalsamfunnet

I visitasen bør det legges til rette for kontakt med kulturlivet, bedrifter, frivillige organisasjoner og andre kirker og trossamfunn/religjoner/livssynsorganisasjoner.

i) Visitasrapport og visitasforedrag

Biskopen skal utarbeide en visitasrapport, og innhold fra denne skal legges frem for menigheten i form av et visitasforedrag, for eksempel i tilknytning til visitasgudstjenesten, jf bokstav a).

§ 5. Protokoll

Visitasinnberetningen fra soknene, visitasprogrammet og biskopens visitasrapport utgjør protokoll fra visitasen. Utskrift av protokollen sendes til bispedømmerrådet, prosten, soknepresten, menighetsrådet, fellesrådet og kommunen kort tid etter at visitasen er gjennomført.

Utskrift av bispedømmets visitasprotokoll sendes hvert år til Kirkedepartementet, Kirkerådet og Bispemøtet sammen med biskopens årsmelding.

§ 6. Oppfølging av bispevisitas

Mellom 6 og 12 måneder etter visitasen gjennomfører prosten et møte med stab og menighetsråd, hvor biskopens visitasrapport gjennomgås.

SØNDAGSTEKSTEN

MARTIN AALEN HUNSAGER - ØYSTEIN I. LARSEN - ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF

PALMESØNDAG - SKJÆRTORS DAG LANGFREDAG

PALMESØNDAG

24. MARS 2013

Prekatekst: Joh 12,1–13

Lesetekster: Sak 9,9–10; Fil 2,5–11

Liturgisk farge: Fiolet

DAGEN

Palmesøndag burde aller helst markeres med innangspresisjon og opptog med palmegreiner – eller i hvert fall noen greiner som ligner. Dagens store utfordring er selvsagt at mange drar på hytte eller ferie et annet sted.

TEKSTEN

Prekateksten faller naturlig i to deler: Salvingen av Jesus i Betania (v 1–11), og dagen etter da Jesus rir inn i Jerusalem (v 12–13).

I alle fire evangeliene fortelles det om at Jesus blir salvet (Matt 26,6–13, Mark 14,3–9, Luk 7,36–50 og Joh 12,1–8) Matteus og Markus forteller nesten helt likt, mens Lukas skiller seg mest ut siden handlingen der utspiller seg i

Galilea i huset til en fariseer. Salvingen i Johannes-evangeliet ligner mest på Markus og Matteus. I alle disse versjonene fortelles det om at en kvinne salver Jesus med en kostbar nardus-salve til en verdi tilsvarende 300 denarer eller 300 dagslønner. Dette skjer i Betania, og det hele blir tolket og forstått av Jesus som at det skal være en forberedelse til hans gravferd. Mens dette i Johannes-evangeliet skjer før palmesøndag og inntoget i byen, er rekkefølgen i Matt og Mark omvendt. Der rir Jesus først inn i byen, og etter å ha vært der noen dager og rensket templet drar han så ut til Betania hvor salvingen finner sted noen dager etterpå. En annen forskjell er at det i Johannes-evangeliet er føttene til Jesus som blir salvet, mens det hos Matteus og Markus er hodet.

I Johannes-evangeliet blir aktørene navngitt som Marta, Maria, Lasarus og Judas. Judas, fremstilles som en tyv samtidig som han setter ord på det mange nok tenkte: På grunn av salvens store verdi burde den heller vært solgt slik at pengene kunne vært brukt på de fattige. Svaret til Jesus er nesten et sitat ifra 5 Mos 15,11: "Det vil alltid være fattige i landet, og derfor påbyr jeg deg: Lukk villig opp hånden for din bror, for de nødlidende og fattige i landet ditt!" Men Jesus har sett mer enn Judas. Maria har på bare ett øyeblikk gitt noe av det mest verdifulle hun hadde, og han ser at salven kommer fra et oppriktig ønske om å ære ham. Etter vers 10 fortsetter mot-

standerne til Jesus det de allerede i snakket om i 11,53: De vil rydde ham av veien og legger planer om å drepe ham. Disse planene inkluderer nå til og med Lasarus som Jesus nylig vekket har opp fra de døde, siden folk kommer langveisfra for å se både Jesus og Lasarus (9–10).

Nardussalven omtales i Høysangen som den kongelige salven (Høys 1,12). Den kunne i antikken også bli brukt til å salve et legeme før det skulle gravlegges. I Homers Iliaden blir Patroklos salvet med nardus for å motvirke lukt. Slik viser salvingen en motsetning mellom oppvekkelsen av Lasarus og hva som skal skje med Jesus: Det lukter død av Lasarus fordi Jesus ikke hadde rukket fram til ham før det var for seint, men han ble likevel reddet. Når Maria nå lar salvens duft fylle huset, lukter det tilsynelatende velstand og herlighet – men det som står foran Jesus, er død. I begge tilfeller er det likevel Guds plan som blir oppfylt.

I versene 11–13 er vi kommet til selve palmesøndag, og Jesus rir inn i Jerusalem og blir mottatt som en konge. Johannes er den eneste av evangelistene som bemerker at det faktisk er palmegreiner som blir brukt. Folket hilser Jesus med Hosianna-ropet som kan forstås som et konge-rop, men som også kan oversettes med ”Herre, frels!”

PREKENEN

Salvingen av Jesu føtter foregriper at Jesus skal vaske disiplenes føtter, og dermed bærer preken teksten i seg mange motiver: Her er det mulig å snakke om disippelskap og hengivenhet, det å motta Jesus som konge og det å se Jesus som annerledeskongen som skal lide og dø. I teksten er det likevel Maria som stikker seg mest ut, og som jeg mener man må gripe tak i. Hun opptrer rart og kan nesten sammenlignes med de gammeltestamentlige profetenes litt underlige handlinger: Esekiel som spiser bokrullen, Jeremia som knuser leirkrukken, eller Jesaja som går rundt naken og barbent. Hun er likevel den som har fått øye på noe de andre disiplene ikke har sett, og hun er derfor et eksempel og et forbilde

Maria kommer med salven mens Jesus lever, ikke etter at han er død. Å være kirke etter Marias

eksempel innebærer derfor å komme til en levende Gud. Kirken er ikke et mausoleum, men et sted vi får motta kraft til nytt liv. Vi kan ikke komme nær Jesus på samme måte som Maria, eller bruke en årslønn på samme måte. Men slik Maria ga Jesus det beste hun hadde mens Jesus levde, må vi komme til Jesus med våre liv og peke på at Gud er en levende Gud.

Å gi Jesus ære er å gjøre Jesus til konge i mitt liv, og det er å gi Guds rike litt mer plass i min hverdag. Gaver mellom oss mennesker dreier seg ofte om det materielle, ofte slik at det materielle skal hjelpe oss å holde fast på de relasjonelle båndene. Relasjonen vår til Gud er fint lite avhengig av om vi gir Gud noe materielt. Å ære Jesus som konge må handle om å ha en retning for livet vårt. Det handler om å takke Gud for alt vi har fått. Det handler om å vise Gud vår tillitt. Akkurat som barn ikke kan gi de store materielle gavene, slik er det også med oss som Gud barn. Vi trenger å vise Gud vår tillitt slik som et lite barn kan vise tillit. Det handler om å bruke tid til å høre Jesu ord, fylle oss med det, grunne på det og utforske det.

For oss gjelder det å se det disiplene strever med å få øye på: Kongen er nær, midt i blant oss, men som en annerledes konge – ikke for majestetisk eller fjern slik mange av dagens konger eller presidenter eller statsledere er gjemt bak sikkerhetsopplegg og bundet av strenge tidsprogram med lite rom for improvisasjon. Jesus er tilgjengelig, men det er vi mennesker som kan holde Gud på avstand ved at vi velger ham bort. Hengivenhet til Gud innebærer å være villig til å bli preget. Det er sikkert et mer lettvent liv å la være. Å være likegyldig er lettere enn å være hengiven. Men da er det også større fare for å bli kald. Det ligger alltid en investering bak å gi seg hen.

Å bruke tid på en bibelgruppe eller lese i Bibelen alene er faktisk hengivenhet. En liten bibelleseplan som ligger i jakkelommen, er et uttrykk for hengivenhet. Å være hengiven handler om å prioritere, prioritere det som er viktig – gi det noe rom hver dag. Derfor må vi som kristne prioritere å gå på gudstjeneste. I gudstjenesten kan vi bli preget av Gud; der får vi alt på en gang:

Vi hører Guds ord; vi samles for å be; vi inviteres til nattverd, og der er vi i fellesskapet med Gud. Å delta i menighetsfellesskapet er å vise Gud hengivenhet. Den siste utfordringen bør også være å nevne de fattige: Dem har vi alltid hos oss – ikke fordi at vi skal slå oss til ro med at det er slik, men for at vi skal gjøre noe med det.

SALMEFORSLAG

137 Hosianna! Syng for Jesus
12 Rydd vei for Herrens komme
001 Gå, Sion, din konge i møte
088 Jeg vil gi deg, o Herre min lovsang
059 Dyraste Jesus

MARTIN AALEN HUNSAGER
KAPELLAN ÅSANE
MARTINHUNSAGER@YAHOO.NO

SKJÆRTORS DAG

28. MARS 2013

Prekentekest: Joh 13,1–17

Lesetekster: Salme 116,1–14; 1 Kor 11,23–26

Liturgisk farge: Fiolett

BETRAKTNING

På kne for sine

To ganger falt han på kne og tjente dem denne siste kvelden:

- Da reiser han seg fra måltidet, heller vann i

et fat og begynner å vaske disiplene føtter og tørke dem...

- Han slet seg fra dem så langt som et steinkast, falt på kne og ba og sa: Far, ... (Luk 22,41f)
Han tjente dem med vaskeklut og med bønn.

Han så det ikke som et rov

å være Gud lik -

I Jesu navn skal derfor

HANS kne bøye seg,

for himmelen, for jorden

og hver tunge skal bekjenne

at Jesus Kristus er tjener for dem alle,

til Gud Faders ære.

Skjærtorsdag – nattverddagen, dagen da vi kneler for Ham.

Fotvaskingen – dagen da Han kneler for oss.

TEKSTEN

Alle evangeliene forteller at Jesus og disiplene deler et måltid siste kvelden. Men Johannes har, som så ofte før, en annen vinkling som kan ses som en utfylling og videreføring av synoptikernes beretninger. De utfyller hverandre, men reiser også en hel rekke spørsmål om hvordan tekstene forholder seg til hverandre, og om de kan harmoniseres. Fotvaskingen siste kvelden er jo Johannes alene om. Men vi finner et parallelt motiv i nattverdberetningen hos Lukas, der Jesu avskjedsord setter lys på hvem som er størst: Den som er gjest eller den som er tjener? Er det ikke gjesten? ”Men jeg er som en tjener hos dere.” (Luk 22,24ff)

Innledningen i Joh 13 har flere tunge stikkord: Timen og Jesu kjærlighet, v 1. Hans time som hele veien har ligget foran, er nå her og gir det som følger i siste del av evangeliet, en avgjørende tyngde. Hele evangeliet har pekt mot dette avgjørende punkt. Og alt samler seg under overskriften: Kjærlighet, den hengivende kjærlighet.

Ordet om hans kjærlighet står to ganger og i forskjellig aoristformer: *agapasas* – *agapasen*. Det første vel helst som en henvisning til hele hans gjerning, det siste med sikte på fotvaskingen som følger etter. Slik er det også er naturlig å forstå vår norske tekst. Den hengivende kjærlighet blir enda mer fremhevet om vi tolker eis telos, til enden, i retning av ”til det ytterste”. Vår norske

tekst – *til det siste* – kan gi spor i begge retninger, tid og kvalitet – jfr. engelske gjengivelser: to the limit. Formuleringen kan varsle om en kjærlighet uten grenser: Ingen har større kjærlighet enn den som gir livet for vennene sine (15,13).

Det er påfallende at fotvaskingen her er flyttet inn i måltidet. Den hører jo ellers naturlig hjemme i forkant av måltidet. "Here the very content of the meal is Jesus' humble service. – The Fourth Gospel is probably not so much recommending an ongoing foot-washing rite as urging that those who eat and drink, then be formed to turn in slave toward the others of the assembly and the world." (Gordon W. Lathrop: *The Four Gospels on Sunday*. Fortress 2012 s 136f.)

Beretningen avsluttes med en tydning av det han har gjort: "Jeg har gitt dere et forbilde." (v 15) Utvidelsen i forhold til tidligere perikopeavgrensning understreker at dette er et program som skal følges, handlinger som skal utøves, så sant dere også gjør det (v 16–17).

Den mellomliggende ordvekslingen med Peter (v 6ff) avdekker en dobbel og skjult betydning av det som utspiller seg, slik det ofte er i dette evangeliet. Avsnittet er ofte forstått som en hentydning til dåpens sakrament. Hvordan det enn er med denne forbindelsen, er det en veksling i hvem som er den handlende i disse to avsnittene:

Er det noe vi skal gjøre for å etterligne ham (v 15ff)? Eller er det noe han gjør mot oss for å gi oss det vi trenger (v 8–10)? Det han gjør for oss, går foran: "Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre." (v 15b)

FRA TEKST TIL PREKEN

Denne kjærligheten til det siste og det ytterste forkynnes med mer enn ord, med en handling som oppfattes av et bredt sanseregister: Det de hører; det de ser; det de opplever; det de kjenner mot sin egen nakne hud; det de opplever med alle sine følelser – forbauselse og undring, det upassende og det himmelropende, der Mesteren kneler for sine undersåtter. Han for hvem alle knær skal bøye seg, ligger selv knelende foran dem. Kan vi gjenskape noe av dette, foran oss? Vi har sett paven utøve fotvaskingen.

Det er kort vei fra dåpsfatet i døpefonten (Der

en har det) – og til vaskevannsfatet. Det skal være uløselig knyttet sammen. I en presteordinasjon hentet jeg som biskop dåpsfatet med vann og satte det for ordinandens føtter. Det er kort vei mellom det å bli betjent av Mesteren og det å tjene medmenneskene. Det skal være kort vei. Ja, det skal være uløselig forbundet.

Kunne en knelende prest rekke menigheten nattverden? Det er vel best praktisk mulig ved intinksjon, der nattverd gjesten kommer fram til en knelende prest og nattvertdudeler?

Det er jo ellers noe talende med å knele sammen ved alterringen. Mye av høydeforskjellene mellom oss utlignes når vi går ned på kne: Jeg ser meg rundt ved nattverdringen; vi er likere i høyde der enn ellers. Vi blir så altfor fort høyere enn de andre, som vi i mange betydninger ser ned på. Jakobs brev setter ord på det: "Sett at det kommer inn to menn i forsamlingen deres, den ene i staselige klær og med gullring på fingeren, den andre fattig og i skitne klær. Så legger der merke til ham med de staselige klærne: 'Vær så god, her er en god plass', men til den fattige: 'Du kan stå der' eller sett deg her ved føttene mine!' Har dere ikke da skapt et skille blant dere?" (Jak 2,2ff)

Sett deg der nede... Det er vel nettopp der dagens Herre befinner seg.

PREKENSKISSER

I dag møter vi

Jesus i tre skikkelser

- Herren, som vet hva jeg trenger.
- Tjeneren, som gir meg det jeg trenger.
- Frelseren, som gjorde alt for meg og gjør meg til etterfølger (fra *Luthersk Kirketidende* 4/1992).

Når Gud kneler

- Blir verden snudd på hodet.
- Får vi det som ingen kan gi seg sjøl.
- Får vi det forbildet som verden trenger.

GUDSTJENESTEN

Forbindelsen mellom fotvaskingen og getsemanekampen på kne, som er antydnet under Be-traktning, kan forfølges i salmearbeidet. Jesus som vår tjener er et utbredt motiv, også i nattverdssalmene:

- Nos 650,2: Ved ditt bord som alles tjener.
- 656,3: Her er du, vår tjenende Herre og Mester til stede.
- 681 er bygget over samme motiv.
- Jesus på kne i Getsemane har f.eks. Jakob Sande gitt oss i Nos 130: - skjelvande på såre kne.

ØYSTEIN I. LARSEN
BISKOP EM.
 OEYSTEININGAR@GMAIL.COM

LANGFREDAG

29. MARS 2013

Lukas 22,39–23,46
Liturgisk farge: Fiolett

NOEN LITURGISKE TANKER FØRST:

Velkommen til årets lengste prekentekst. På Langfredag leser vi tradisjonen tro første del av den mest sentrale fortellingen i Det nye testamente. Vi snakker om hele kirkens urfortelling – historien om hvor langt Guds kjærlighet er villig til å gå for å møte menneskene – historien om Jesu lidelse og død, denne gangen i den versjonen som Lukas har levert. Og selvfølgelig så må jo historiens andre del, oppstandelsen, være mer eller mindre usynlig tilstede som bakteppe for forståelsen av langfredags-evangeliet.

Men det er bare en del av jobben denne gangen. I tillegg til prekenteksten må vi forholde oss til ny liturgi. 1. søndag i adventstiden 2012 innførte menighetene i Den norske kirke lokale grunnordninger for hvert sokn. Mye godt materiale er allerede utarbeidet og i bruk, men for spesielle dager som Langfredag er det per dags dato (Jeg skriver denne gjennomgangen i slutten av januar) ikke gitt ut forslag om for hvordan Langfredag skal markeres, verken som del av "Gudstjenester for Den norske kirke" eller som en senere utsendelse fra Kirkerådet. Tekstens lengde og egenart taler i hvert fall mot en ordinær gudstjeneste. Fra tidligere er vi vant med en spesiell "langfredagsordning". Selvfølgelig går det an å ta utgangspunkt i den og tilpasse den grunnordningen den enkelte menigheten har vedtatt. I hvert fall er første spørsmålet som involverte personer eller grupper må stille seg: Hva vil vi med denne gudstjenesten? Hvordan vil vi formidle budskapet? Det som synes å være klart, er at opplegget uansett må bygges rundt fortellingen som det sentrale elementet i gudstjenesten. Fortellingen kan med fordel deles i tre, med musikk og/eller sang mellom. Stillhet som liturgisk element kan være naturlig etter avsluttende avsnitt om Jesu død. Kanskje dette også kan markeres ved å blåse ut dåpslyset eller et annet lys som er sentralt plassert i kirkerommet. I Skårer kirke har vi hatt tradisjonen at vi ikke bruker klokkene denne dagen. Jeg tror videre at det er fornuftig at gudstjenestegruppen bruker en del tid til å forberede gode og relevante bønner. Det kan på sikt være med på å skape fornyet interesse for Langfredag.

FORTELINGEN OG ESSENSEN:

Selv om vi må forholde oss til en lang fortelling, utgjør teksten likevel ikke hele pasjonshistorien. For den begynner allerede med planene til Jesu motstanderne om å ta liv av ham (22,1f). Så kommer historien rundt det siste måltidet, med en del spennende særstoff som vi ikke finner hos de andre evangelistene. Leseteksten vår begynner så idet Jesus og disiplene går til oljeberget. NB! Lukas prøver å gjøre det enkelt for leseren og sløyfer alle vanskelige hebraiske uttrykk som Get-

semene eller Golgata. Likevel sitter vi igjen med ti avsnitt som hver for seg kunne danne grunnlag for en egen preken eller meditasjon. Så senest her kommer kunsten å ta gode valg med i bildet og inn i forberedelsesprosessen. Hva skal vi snakke om, og hva kan vi la være å snakke om? Det meste av fortellingen er kjent for menigheten. Folk vet at Jesus ble forrådt, at han ble dømt, spottet og slått. De vet at han ble fornektet og endelig drept på korset. Det trenger vi ikke å bruke mye tid på ut over selve lesningen. Det egentlig interessante er ikke at Jesus døde, for det vet vi allerede, men hvordan Lukas fortolker hans død. De fire evangeliene har sine tolkningsforskjeller, og Lukas har helt klart sin egen tolkningsnøkkel. Det er den jeg er ut etter, og det er den jeg tenker skal komme til orde. Kanskje det kan hjelpe oss å finne en tolkning for vår egen tid når vi går innpå hvordan Lukas tolket hendelsene rundt Jesu død for sin egen tid. Husk at evangeliene ikke er historiebøker i moderne forstand, men tolkning av Guds historie med menneskene. Og for å finne ut hva som er Lukas sitt særpreg, er det viktig å se spesielt på de avsnittene som han står alene om. Det kan dreie seg om hele avsnitt som Jesu møte med Herodes (23,8–12), Jesu samtale med kvinnene (23,27–31) eller fortellingen om de to forbryterne som korsfestes sammen med ham (23,39–43), eller korte motiver som engelen på oljeberget (22,43), Jesu blikk på Peter idet han fornektet sin Herre (22,61) eller de tre ordene han sier på korset.

LUKAS:

I løpet av hele evangeliet ser vi at Lukas setter Jesu historie inn i menneskenes historie. Det som Gud gjør, det gjør han i vår tid. Derfor er historiske personer viktige for ham: Augustus og Kvirinius, Tiberius og Herodes (Antipas). Lukas er opptatt av at frelsen når mennesker i møte med Jesus. Og idet Jesus er virksom, sier noe eller gjør noe, har frelsen allerede begynt og er synlig. Tydeligst blir det i fortellingen om Sakkeus (19,9).

Jesus åpenbarer seg selv som Messias, og det er heller ikke hemmelig som hos Markus. Han er tydelig på at frelsen gjelder for alle. Tydeligere

enn de andre evangelistene sier Lukas at Gud er solidarisk med fattige og undertrykte (16,19–31). Igjen og i igjen advarer han mot rikdommens farer. Utover det gir Jesus gode eksempler på kristent liv (10,25–37 eller 15,11–32) han selv er et forbilde på raushet og vilje til å gi mennesker en ny start (19,1f) I det øyeblikket mennesker møtes med Guds kjærlighet, klarer de å yte kjærlighet selv. Lukas fremstiller ofte Jesus som den rettferdige Guds mann som inspirer andre til godhet.

PASJONEN:

Generelt er Lukas sin fortelling kortere og mer konsis, i hvert fall den delen av fortellingen han har felles med de andre synoptikerne. Her berettes det bare kort hva som har skjedd. Spekulasjon over motiver hos de enkelte mangler. Men så utvider Lukas beretningen sin med en del tilleggsstoff og vever det hele sammen til en egen komposisjon.

Fortellingen om *Jesu på Oljeberget* handler om fristelsen om å gå bort fra det som er Guds plan. I bønnen klarer han å motstå, og som et bønnesvar – ikke som en løsning! – får han Guds engel til hjelp. Disiplene derimot klarer ikke å motstå søvnen. Men annerledes enn hos Markus og Matteus forteller ikke Lukas at disiplene får refs. Jesus oppmuntrer dem derimot til mer bønn. Jesus opptrer som en god veileder som viser til det beste våpen mot fristelser.

Arrestasjonen forgår med Judas i spissen. Likevel virker det som om det er Jesus som i hele avsnittet har kontroll og setter premissene. De som skal arrestere, virker som statister. Jesus viser kjærlighet til fienden i praksis ved å helbrede tjenerens øre som i en liten kamp med sverd blir borte (stikkord sverd: Se også 22,36f).

Peters fornektelse virker ikke så sterk som hos de andre; vi ser ingen tegn på sverging og bannning hos Peter, ingen bebreidelse fra Jesus heller; hans milde blikk er nok til at Peter forstår. Jesus gir nok en gang et godt eksempel for kristent liv i menigheten.

Det høye råd har sitt møte først dagen etter. Man går rett på saken. Det sentrale spørsmålet tas opp: Er du Messias? Svaret er ikke tydelig og

kan forstås både som ja og som nei. Konklusjonen i rådet er imidlertid tydelig. Jesus anklages for blasfemi. For Lukas derimot er Jesus den som anklages feilaktig.

Pilatus og Herodes. Pilatus finner derimot ikke grunnlag for verken beskyldningene eller dom, men sender Jesus videre til Kong Herodes Antipas. Herodes forteller de andre evangeliene ingenting om. Han er interessert i å treffe Jesus, men får ikke noe ut av dette møtet. Men heller ikke han finner grunnlag for en domfellelse. Til slutt sender han Jesus tilbake til Pilatus. Spennende er Lukas' lille bemerkning om at Pilatus og Herodes slutter fred. Den kommer tilsynelatende umotivert, men må nok tolkes som en teologisk bemerkning: Jesus skaper fred og enhet. Mennesker som møter Jesus, blir venner med hverandre; det som forener dem er enten kjærlighet til Jesus eller motstand mot ham.

Uansett blir det mer og mer tydelig at Lukas setter skylden for justismordet på Jesus ikke hos den politiske makten, men hos de religiøse lederne.

Dommen felles ifølge Lukas på et mildt sagt tvilsomt grunnlag. En gang til understrekes det at verken Pilatus eller Herodes ser grunn til å dømme Jesus til døden; han tilbyr en alternativ straff. Likevel bøyer Pilatus seg for folkeviljen, han løslater en annen person og sender Jesus til korsfestelsen, "så de fikk sin vilje" (22,25b).

Jesu korsvei begynner med at han får bærehjelp av Simon fra Kyréne (Nord-Afrika, del av dagens Libya). Jesus er ensom nå; det er bare en fremmed som gir hjelp. Lukas forteller også om gråtende kvinner langs veien. I møte med dem blir han profetisk. Han oppfordrer dem heller å gråte over byen og folket. Jesus er mindre opptatt av sin egen skjebne enn av fremtiden til folket. Det som er vesentlig, er ikke å vise medlidenhet med ham, men det å vise anger og det gjøre bot. Det er veien til frelsen. Samtidig viser kvinnene at lederne ikke har talt på vegne av folket når de har felt dom over Jesus.

Korsfestelse og død. Jesus forblir leder og veileder til siste åndedrag. I stedet for en syndsbejknelse eller en forbannelse av sine drapsmenn kommer han med en siste forbønn for dem. Også det er

nestekjærlighet til ytterste konsekvens. Det samme forteller Lukas senere også om Stefanus (Apg 7,60). Ut over det de andre evangeliene forteller, hører vi nå også fortellingen om Jesu møte med to andre dødsdømte, én som istemmer i spotten over Jesus, og én som tar ham i forsvar, én som vender seg bort, og én som vender seg til Jesus i sin siste time. Og Jesus gir ham løfte om livet i paradiset. I livets mørkeste øyeblikk fører et blikk som er vendt mot Jesus, til paradiset.

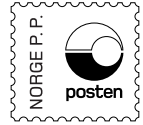
Til slutt sier ikke Jesus hos Lukas at alt er fullbrakt, men han overgir sin ånd til Gud. Tanken er at ånden er gitt til det enkelte menneske fra Gud. Jesus stadfester med dette sitatet fra Salme 31 at ånden går tilbake til der den kommer fra.

Prekenteeksten slutter med at Jesus dør. Slik har Kirkerådet bestemt at det skal ende på Langfredag, og på en måte er det jo riktig. Men med alt det vi nå vet om Lukas sin teologi når han forteller om Jesu lidelse og død, er det meg fullstendig uforståelig at man ikke tar med versene 47 og 48. Vi står på Langfredag altså med en kjempelang prekenteekst, men det vi har kuttet ut, er intet mindre enn Lukas sitt teologiske hovedpoeng: Offiseren som på vegne av folket bekjenner hvem Jesus egentlig er – "Denne mannen var sannelig rettferdig" – og vanlig folks reaksjon, som slår seg for brystet som et tegn på sorg, anger og bot.

Ja, ja, Det høye råd får unnskyldte mitt lille utbrudd av forbauselse.

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
SOKNEPREST I SKÅRER
EMHE@LORENSKOG.KIRKEN.NO

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>